

7 december

Debatter m. m.

Torsdagen den 7 december

Sid.

Svar på enkla frågor:

av fru Hultell (h) om åtgärder mot förorening från fartyg i inre farleder	3
av herr Strandberg (h) om höjning av hastigheten i tätort till 50 km/tim.	5
av herr Lundström (fp) om höjning av hastigheten i tätort till 50 km/tim.	5

Svar på interpellationer:

av herr Åkerlund (h) ang. bojkottaktioner mot sydafrikanska varor	6
av herr Eriksson, Karl-Erik, (fp) ang. kontrollen av att gällande hastighetsbegränsningar iakttages	19
av herr Olsson, Johan, (cp) ang. viss ökad utbyggnad av vägnätet för tung trafik	22
av herr Tistad (fp) ang. oljeskyddet	29
Rösträtt för utlandssvenskar	35
Om främjande av den tekniska forskningen, m. m.	53

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 7 december

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 55, ang. rösträtt för utlandssvenskar m. m.	35
---	----

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 190, om en tidsplan för de beslutade skolreformernas genomförande	53
— nr 191, om en plan för forskningsorganisationen vid universiteteten	53
— nr 192, om främjande av den tekniska forskningen m. m.	53
— nr 193, om utredning angående utformningen av den svenska rymdverksamheten	58
— nr 194, ang. statlig kreditgaranti för lån avseende anskaffning av lantbrevbärbilar	58
— nr 195, ang. planeringen av investeringarna på trafik- och samfärdselområdet	58
Andra lagutskottets utlåtande nr 65, ang. läkemedelsförsörjningen	58
— nr 71, ang. ändrad lydelse av 3 § lagen om ersättning för krigsskada å egendom	58

Torsdagen den 7 december

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Justerades protokollet för den 29 nästlidne november.

Anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 364, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i föräldrabalken m. m.;

nr 365, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 366, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av atomansvarighetslagen den 3 juni 1960 (nr 246); och

nr 367, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 9 juni 1967 (nr 537) angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 368, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om yttrande över vissa rekommendationer och resolutioner som Europarådets rådgivande församling antagit vid sitt artonde ordinarie möte; samt

nr 369, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av

en av UNESCO:s generalkonferens antagen konvention mot diskriminering inom undervisningen.

Om åtgärder mot förorening från fartyg i inre farleder

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet Lundkvist hade meddelat, att han ämnade besvara fru *Hultells* (h) fråga till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet om åtgärder mot förorening från fartyg i inre farleder, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 23 november. Emellertid hade herr statsrådet Lundkvist — till följd av att han vore upptagen i andra kammaren — sedermera anmält, att svaret komme att lämnas av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING, som nu fick ordet och yttrade:

Herr talman! Statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet står för tillfället i andra kammarens talarstol och besvarar enkla frågor. Jag hemställer därför att jag får läsa upp hans svar på fru Hultells fråga om regeringen avser att vidtaga effektiva åtgärder för att hejda föroreningen från fartyg genom fast och flytande avfall i inre farleder längs kusten och i skärgårdarna. Svaret är av följande lydelse:

Enligt bestämmelser i lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg och länsstyrelsebeslut i anslutning till den lagen är det vid straffansvar förbjudet att i de vatten, som avses i frågan, från fartyg, även småbåtar, släppa ut olja och annan skadeverkande vätska och även fast avfall såsom sopor, köksavfall och andra liknande föremål som kan komma att flyta på vattnet. Polisen och tullverkets kustbevakning

Om åtgärder mot förorening från fartyg i inre farleder

övervakar bestämmelserna. I likhet med situationen när bilister skräpar ned naturen vid vägarna är det dock mycket svårt att få tag på den skyldige när vattenvägar förorenas.

För att främja strävandena att hålla stränder och vatten rena har medicinalstyrelsen i år givit ut en broschyr med råd och anvisningar angående omhändertagande av sopor och avfall från fartyg. Broschyren rekommenderar bl. a. uppsamlingsanordningar för avfall både ombord och i hamn.

Trots de åtgärder som har vidtagits på området är förhållandena inte tillfredsställande. Fartygs nedskräpning och förorening av våra kuster och inre vatten är en del av frågan om nedskräpning av naturen över huvud taget. Denna fråga utreds f. n. av en särskild kommitté. Kommittén har uppmärksammat på det problem, som fru Hultell tar upp, genom en framställning från Vattenvärnet, som har överlämnats till kommittén. Jag anser det vara angeläget att förhindra dessa föroreningar och nedskräpningar och är beredd att medverka till de ytterligare åtgärder som kan befinnas lämpliga vid övervägande av utredningens resultat.

Fru HULTELL (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det positiva svaret, men jag hade hoppats att kommunikationsministern skulle ha svarat att regeringen avser att skyndsamt undersöka möjligheterna att vidtaga åtgärder liksom man har gjort när det gäller industriernas utsläpp. Redan 1966 begärde Vattenvärnet i en skrivelse till Kungl. Maj:t att fartygens vattenförorening skulle tas upp till skyndsamt utredning. I ett interpellationssvar till herr Wallmark den 13 maj 1966 meddelade dåvarande kommunikationsministern, herr Palme, att vattenvårdsnämnden tagit upp frågan om totalförbud mot utsläpp av föroreningar från fartyg. Ett och ett halvt

år har gått, och inga åtgärder har vidtagits. Jag har därför funnit anledning att ställa frågan då jag anser att problemet med föroreningarna från fartygen fordrar omedelbar åtgärd från myndigheternas sida.

Statsrådet nämner i sitt svar den särskilda kommitté som utreder frågorna och att skrivelsen från Vattenvärnet överlämnats dit. Det är ett steg i rätt riktning, men det hade varit värdefullt om man samtidigt hade vidtagit omedelbara åtgärder, även om dessa fått formen av ett provisorium.

Kommunikationsministern framhåller också att gällande lag förbjuder fartyg och småbåtar att kasta ut skräp och avfall. Men allt det skräp som finns utmed våra kuster och i skärgården visar att man ofta bryter mot dessa bestämmelser. Det flyter omkring avfall av olika slag. Hamnarna förorenas också kanske främst av utsläpp från fartygens toaletter och av spillvatten. Den frågan har särskilt aktualiserats i år i samband med utredningsarbeten angående vattenförhållandena i Stockholm.

Statsrådet omtalar också i sitt svar att medicinalstyrelsen i år har givit ut en broschyr med råd och anvisningar angående omhändertagande av sopor och avfall från fartyg, vilket jag betraktar som en positiv åtgärd. Åtgärder för att begränsa det flytande avfallet, då fartygen befinner sig inomskärs, borde också uppmärksammas.

Låt mig till sist framhålla att jag är glad över kommunikationsministerns positiva inställning. Det är min förhoppning att denna positiva inställning skall leda till resultat. Vi kanske kan finna lösningar genom att studera de åtgärder som vidtagits i Amerika, särskilt inom de Stora sjöarnas område.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om höjning av hastigheten i tätort till 50 km/tim.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet Lundkvist hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i ett sammanhang besvara *dels* herr *Strandbergs* (h), *dels ock* herr *Lundströms* (fp) fråga om höjning av hastigheten i tätort till 50 km/tim., vilka frågor intagits i kammarens protokoll för den 23 november. Enär herr statsrådet Lundkvist fortfarande vore upptagen i andra kammaren, erhöll herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **KLING** ånyo ordet och anförde:

Herr talman! Kommunikationsministern håller fortfarande på med att i andra kammaren diskutera olika telefonapparaters ändamålsenlighet. Jag anhaller därför att få läsa upp kommunikationsministerns svar på två frågor som här har framställts.

Herr Lundström har frågat kommunikationsministern när regeringen avser att höja fartgränsen för motorfordon från nuvarande 40 till 50 km/tim. Herr Strandberg har frågat kommunikationsministern, om han vill medverka till att den i samband med övergången till högertrafik införda hastighetsbegränsningen 40 km/tim i tätorter snarast höjes till 50 km/tim. Kommunikationsministerns svar är av följande lydelse:

Det ankommer närmast på högertrafikkommissionen att bedöma hur lång tid efter högertrafikomläggningen det är påkallat att av trafiksäkerhetsskäl behålla den särskilda hastighetsbegränsningen inom tätbebyggt område. Enligt uppgift från kommissionen är frågan om en hastighetshöjning inom tätort under övervägande och visst nytt material i form av olycksstatistik och andra data håller på att sammanställas. Jag utgår från att kommissionen inom den närmaste tiden tar ställning i frågan och anser mig böra avvakta detta ställningstagande.

Herr STRANDBERG (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min enkla fråga. Den var närmast föranledd av ett förhållande som har framkommit i pressen, nämligen att rikspolisstyrelsen påtalat den stora omfattning i vilken laglydnaden i trafiken eftersättes. Jag har sett siffror på att ända upp till 70 procent av bilisterna överträder dessa fartgränser. I fråga om trafiken i Stockholm kan man säkert säga att 100 procent av bilisterna inte följer de föreskrifter om 40 km/tim. som är rådande. Det är också klart att polisen inte har resurser för en effektiv övervakning. Jag tror inte heller att det räcker med ett försök med någon form av ökad propaganda eller liknande för att få trafikanterna att bli mera laglydiga. Trafikrytuen i våra tätorter är ju av den karaktären att en hastighet av 40 kilometer i timmen icke är så lämplig. Det torde inte heller av trafiksäkerhetsskäl vara något problem att återgå till den gamla 50-kilometersgränsen.

Kommunikationsministern säger i svaret att han utgår ifrån att kommissionen inom den närmaste tiden tar ställning i frågan, och han anser sig därför böra avvakta detta ställningstagande. Jag utgår ifrån att kommunikationsministern är ense med mig om att bestämmelser som trafikanterna i så stor omfattning negligerar icke kan vara någonting som vi bör slå vakt omkring. Vi bör snarast försöka få till stånd ett annat förhållande. Jag tolkar statsrådet Lundkvists svar på det sättet att om det nu inte händer någonting ganska snart, är det hans avsikt att försöka skynda på högertrafikkommissionen. Som jag sade, tror jag att vi är överens om att man bör försöka åstadkomma en bättre laglydnad. Det är mitt motiv för denna frågas framställande.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Även jag ber att få tacka för svaret. Det har givit vid handen

Ang. bojkottaktioner mot sydafrikanska varor

att statsrådet ännu inte vet om eller när 40-kilometersgränsen skall avskaffas. Även om högertrafikkommissionen skall bedöma hur länge 40-kilometersregeln skall gälla, bör — som utvecklingen har gått — kommunikationsministern inte vara mera beroende av denna bedömning än att han kan påskynda kommissionens överväganden, om ett avgörande, liksom hittills, skulle komma att dröja. Herr Strandberg ansåg att svaret innebär ett sådant löfte. Det skulle ha varit intressant om det löftet hade lämnats från talarstolen i mera direkt form. Det förefaller så mycket angelägnare att ett sådant ingripande sker, om det tydliga råder delade meningar mellan rikspolischefen och kommissionen.

Följden av länghalandet har nu blivit att snön har kommit över praktiskt taget hela landet, utan att det givits möjlighet till den uppföljning av en övergång till 50 kilometer som hade varit högeligen önskvärd medan barmark rådde. Att ha en bestående fartgräns, som bara ett fåtal respekterar och som polisen saknar tillräckliga resurser för att effektivt övervaka, är till stort och allvarligt men för den allmänna respekten för trafikbestämmelserna. Är det inte dessutom en orimlighet att lokala myndigheter, som anser att 40-kilometersgränsen i realiteten är ett passerat stadium, inte skall kunna ersätta den med 50 kilometer utan nödgas gå ända till 70 kilometer, om de vill göra en ändring? Det tycker jag verkligen är ett förhållande som utan dröjsmål kräver regeringens åtgärd, även om snö och halka just nu gör att 40-kilometersgränsen inom städerna och deras tillfartsleder av trafikanterna tillfälligtvis tillämpas utan några formella bestämmelser.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Vi har tillsatt ett särskilt organ, som noggrant har att följa utvecklingen i trafiken efter det att vi

gick över till högertrafik. Det är väl alldeles självfallet att de utredningar och de överväganden som för närvarande görs inom detta organ måste avvaktas, innan regeringen fattar ett beslut. Jag har för dagen ingen anledning att ta ställning till om 40 eller 50 kilometer i timmen är den lämpligaste hastighetsgränsen i det läge som nu råder.

När vi en gång i tiden bestämde oss för att gå över till högertrafik och fastställde tidpunkten för övergången, var vi väl alla medvetna om att det fanns risk för att det åtminstone i vissa delar av landet skulle kunna förekomma snö under de närmaste månaderna därefter.

Jag vill också påpeka att när regeringen för någon tid sedan genomförde en viss hastighetshöjning utanför tätorterna gjordes också det efter en utredning inom detta särskilda organ, högertrafikkommissionen, och sedan den hade framlagt sitt förslag.

Regeringen anser sig alltså inte böra ta ställning till denna fråga förrän förslag i ena eller andra riktningen från högertrafikkommissionen föreligger.

Till frågan om effektiviteten av polisövervakningen, som herr Strandberg berörde, vill jag återkomma när jag senare i dag skall besvara en interpellation av herr Eriksson.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. bojkottaktioner mot sydafrikanska varor

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Åkerlunds (h) interpellation angående bojkottaktioner mot sydafrikanska varor, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Åkerlund har i en interpellation till mig frågat om jag anser att officiella svenska bojkottak-

Ang. bojkottaktioner mot sydafrikanska varor

tioner mot sydafrikanska varor är förenliga med ett gott förhållande till Sydafrikanska republiken.

Som svar härpå vill jag påpeka att svenska regeringen vid det här laget så många gånger och så klart har tillkännagett sin inställning till raspolitiken i Sydafrika, att det inte finns någon anledning för mig att nu gå in närmare på den saken. Regeringens inställning stöds ju också av en så gott som enhällig folkmening. Jag skall här endast — eftersom herr Åkerlund själv har tagit upp dessa frågor — säga några ord om vår allmänna syn på rasproblematiken i världen. Det är ju bl. a. mot den bakgrunden som våra förhållanden till de raspolitiska oroshärdarna måste komma att utformas. Eftersom apartheidfrågan just i dagarna är under behandling i FN:s generalförsamling — där statsrådet Myrdal kommer att tala för Sveriges del — skall jag också ta tillfället i akt att i korthet redogöra för dagsläget inom FN i denna fråga.

Vad beträffar rasproblemet som sådant vill jag än en gång — liksom jag gjorde i FN:s generalförsamling den 22 september i år — understryka hur oerhört viktigt det är, att allt görs för att vidmakthålla och stärka världsoptionen mot alla former av rasförtryck. De kommande generationerna måste fostras till att motstå den mentalitet av fruktan och överlägsenhet som är rasdiskrimineringens grogrund. Herr Åkerlund påpekar själv att rasmötsättningar orsakar konflikter och faror för freden. Detta är riktigt och vi ser en rad exempel på skärpt reaktion från dem som utsätts för rasdiskriminering. Samtidigt måste vi hålla i minnet att vi står inför en befolkningsexplosion i världen som kommer att leda till att kontaktytorna mellan raserna ökas i snabb takt, allteftersom vår planet blir alltmera trångbodd. Redan i början av nästa årtusende kommer världens befolkning att ha fördubblats. Detta ställer allt större krav på oss att lägga

en fast grund för goda relationer mellan olika raser. Det är den politik som vi i dag följer som blir avgörande för i vilken riktning utvecklingen kommer att gå.

Mot denna bakgrund dömer regeringen raspolitiken i södra Afrika som ett hot mot en fredlig utveckling. En överväldigande majoritet av FN:s medlemsstater intar samma ståndpunkt. Sverige var en av de 89 stater vilka helt nyligen röstade för en resolution som i skarpa ordalag fördömer den sydafrikanska raspolitiken. Endast Portugal röstade mot resolutionen, medan 13 stater avstod. Generalförsamlingens resolutioner mot apartheidpolitiken har undergått en viss skärpning år från år. Inte desto mindre har de varje gång vunnit ett ökande stöd i församlingen. Det är alltså en mycket bestämd och växande världsoption som här har kommit till uttryck. Även om det alljämt är ett dussintal stater, som inte anser sig kunna rösta för alla de konkreta åtgärder mot Sydafrika som krävs i resolutionen, är det dock numera alltså endast Portugal som direkt tar avstånd från FN-församlingens bedömningar genom att rösta nej.

Från svensk sida har vi gått ett steg vidare och vid ett flertal tillfällen framfört yrkanden om att säkerhetsrådet skall ta upp den s. k. sanktionskommitténs rapport till behandling. Hittills har emellertid något sådant beslut i säkerhetsrådet inte kunna komma till stånd. Statsrådet Myrdal kommer emellertid i sitt anförande i generalförsamlingen att än en gång aktualisera frågan.

Mot bakgrund av att en så stark och överväldigande världsoption stöder kraven på en demokratisk lösning av förhållandena mellan raserna i Sydafrika känns det naturligtvis djupt otillfredsställande att FN inte lyckats åstadkomma några konkreta resultat för en sådan lösning. Samtidigt måste det fastslås att det är ett viktigt steg på vägen mot en sundare värld att

Ang. bojkottaktioner mot sydafrikanska varor

FN:s inställning till principerna för rasförhållandena har blivit så klart och entydigt fastslagen. Det är inom ramen för FN:s och världsoptionens bud som Sveriges förhållande till Sydafrika får utformas.

Att det alltjämt även i Sverige finns enskilda som av olika skäl inte delar de humanitära och allmänmänskliga värderingar det här är fråga om är vi medvetna om. Att ännu år 1967 tankegångar av sådant slag framskymtar i Sveriges riksdag kan jag däremot, herr talman, inte annat än beteckna som förvånande.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag tackar hans excellens utrikesministern för det svar som jag fått på min interpellation. Det är emellertid i mitt tycke ett säreget svar på en allvarlig och bekymrad interpellation från min sida. Jag har frågat om Ers excellens' uppfattning om de återkommande bojkottaktionerna mot sydafrikanska varor och om bojkotter låter sig förena med ett av regeringen själv uttalat gott förhållande till Sydafrikanska republiken. Detta uttalande återfinnes i årets trontal.

Jag är bekymrad för att nålstringen som från svenskt håll utdelas mot Sydafrika kan framkalla motåtgärder från sydafrikanskt håll. Sydafrikanerna kan lätteligen tillfoga oss skada på ett mycket kännbarare sätt än vi dem. Jag vet, herr talman, att stämningen i Sydafrika är irriterad.

Vårt land befinner sig på det ekonomiska området i ett allt bekymmersammare läge. Vårt näringsliv har att i en hårdnande konkurrens söka avsättning för sina produkter och söka ge lönande sysselsättning åt sina anställda. Som jag visat i min interpellation är Sydafrika en värdefull marknad för svensk export, och Sydafrika är en god betalare av de varor som vi i vårt handelsöverskott säljer till landet i fråga. Den engelska devalveringen och

även andra devalveringar skärper konkurrensen på alla internationella marknader, bl. a. den sydafrikanska, där England har en traditionellt stark ställning.

Försvaret av den svenska kronan är en nationell angelägenhet, som både finansministern och riksbankschefen nyligen betonat och som genom den engelska devalveringen fått högsta prioritet. Förutsättningen för att vi skall lyckas i denna för oss alla gemensamma uppgift är att en god guld- och valutaställning kan upprätthållas. Sydafrika, som är världens största guldproducent, ger oss i betalning för vår överskottsexport på i runt tal 150 miljoner kronor guld eller i guld konvertibel valuta efter fritt val.

Det är inget svenskt intresse att dessa goda affärsförbindelser äventyras genom bojkotter.

I det som kallas utrikesministern svar har dock bojkottfrågan över huvud taget inte berörts med ett enda ord. Där emot användes interpellationssvaret till en redogörelse för raspolitiken, varom jag icke ställt någon fråga. Jag känner ganska väl till utrikesministerns allmänna inställning till rasproblemet och har inte önskat någon diskussion därom. Vad som är mitt bekymmer, är de ekonomiska konsekvenserna för vårt land av bojkotter och allmän utrikespolitisk avoghet eller rent av fientlighet mot en viktig marknad för svenska produkter. Det finns så mycket större skäl till bekymmer häröver som Sydafrika inte är enda exemplet på numera uppblussande avoghet mot viktiga svenska handelspartners.

Ers excellens har inte velat med mig diskutera den fråga jag ställt, det problem jag tagit upp. Jag beklagar detta, men kan inte göra något åt det. I stället söker Ers excellens, som jag sade nyss, länka in diskussionen på rasfrågan. Jag har inte i min interpellation rört vid rasproblemet i annan mån än att jag generellt varnat för att skärpa rasmötsättningarna i världen.

Ang. bojkottaktioner mot sydafrikanska varor

Därom är Ers excellens och jag tydligen ense, såsom framgår av svaret. De ekonomiska förbindelserna mellan två länder som säger sig upprätthålla goda relationer — och det gör ju ändå Sverige med Sydafrika — bör dock hållas åtskilda från rasproblemet. Jag förstår därför inte meningen med att ta upp en helt annan fråga till diskussion än den jag ställt. En sammanblandning är enligt min mening olycklig. Låt mig bara, herr talman, göra det uttalandet att jag naturligtvis motsätter mig rasförtryck var sådant än förekommer.

Till sist, herr talman, säger sig hans excellens utrikesministern i sina slutord vara medveten om att det alltså, även i Sverige, finns enskilda som av olika skäl inte delar de humanitära och allmänmänskliga värderingar det här är fråga om. Att ännu år 1967 tankegångar av sådant slag framskymtar i Sveriges riksdag säger sig Ers excellens fortsättningsvis inte kunna annat än beteckna som förvånande.

Jag förmodar att Ers excellens med dessa ord vill ge riksdagen och svenska folket en bild av min person såsom en inhuman och allmänt omänsklig individ. Det är, herr talman, en insinuation som är ovärdig innehavaren av ett av rikets högsta ämbeten. Jag tillbaka-visar den med lugn.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Det försök som gjordes från herr Åkerlunds sida att avskilja raspolitiken i Sydafrika från Sveriges handlande såväl här hemma som i Förenta Nationerna är svårbegripligt. Menar herr Åkerlund att han är tillfredsställd genom att man gör till intet förpliktande allmänna deklarerationer? Menar herr Åkerlund att han, när han anser sig ha gjort dessa iakttagelser och kritiserar regeringen, därmed inte indirekt har tagit ståndpunkt till raspolitiken i Sydafrika? Vad skall vi göra — skall vi sitta med händerna i kors? Har

herr Åkerlund något alternativ till den politik som vi har fört i Förenta Nationerna, till den opinion som kommit till uttryck här hemma, så får han avtäckta detta alternativ. Han får visa vad vi skall tillgripa i stället för den politik som vi nu bedriver.

Herr Åkerlund skall veta att den sydafrikanska regeringen trots allt, trots det övermod den enligt mitt förmenande visar gentemot hela världsinopinionen, inte är helt okänslig för vår argumentation och vårt handlingsätt. Det har jag direkta bevis för, bl. a. genom samtal med sydafrikanska utrikesministern under FN-sessionen. Därvid har jag lagt märke till att man trots allt tar en viss hänsyn till denna opinion.

Herr Åkerlund säger vidare att jag inte lämnat något svar på hans fråga. Som redan framgick av svaret är det FN:s och opinionens bestämda inställning till dessa frågor som måste bli avgörande för vårt förhållande till den sydafrikanska unionen. Svenska regeringen, det kan jag säga herr Åkerlund, saknar anledning att söka dämpa det missnöje som Sveriges hållning till Sydafrikas raspolitik utlöst i Pretoria. Jag måste säga att det inte går att nu exempelvis använda den engelska devalveringen som ett skalleskjul för att vi skall bedriva en annan politik gentemot apartheidpolitiken än den vi för närvarande bedriver.

Jag kan tillägga: Så länge Förenta Nationerna inte har fattat bindande beslut om officiella åtgärder mot apartheidpolitiken, måste Sverige underkasta sig de förpliktelser som internationella avtal ålägger oss gentemot Sydafrika. GATT-avtalet exempelvis förbjuder oss att vidta en ensidig statlig bojkott. De åtgärder som har vidtagits exempelvis inom försvaret — jag förmodar att det är det herr Åkerlund syftar på — eller av Vin- och spritcentralen innebär inte någon offentlig bojkott i och för sig. Det är helt enkelt så att försvarsmyndigheterna bedömt det så att konsumtionen av sydafri-

Ang. bojkottaktioner mot sydafrikanska varor

kanska produkter inom försvarets anläggningar skulle mötas av en stark reaktion från många personer inom försvarsmakten. Man har därför beslutat avstå från att köpa sådana produkter, vilket jag finner helt förståeligt. Mot svarande hänsyn torde ha dikterat det beslut som ledningen för Vin- och spritcentralen fattat i fråga om saluföringen av sydafrikanska drycker. Regeringen anser att det icke går att hävda att ovanstående beslut skulle stå i strid mot exempelvis GATT-avtalet. Något förfarande enligt detta avtal har ju inte heller kommit till stånd.

Jag hoppas att detta kan vara svar tillräckligt för herr Åkerlund när det gäller frågan om bojkott.

Till slut tror jag mig också framt kunna deklarerera, att jag finner det fullt förståeligt att organisationer, företag, kommuner och landsting i demonstrationssyfte beslutat avstå från inköp av sydafrikanska varor.

Jag dristar mig sålunda att stå fast vid min ståndpunkt både beträffande herr Åkerlunds framstöt här i riksdagen och beträffande den politik som regeringen för när det gäller den sydafrikanska unionen och dess apartheidpolitik.

Herr ÅKERLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill upprepa vad jag redan tidigare har sagt, att jag diskuterar frågan om bojkottaktionerna och deras inverkan på den ekonomiska utvecklingen i Sverige å ena sidan och vårt lands allmänna förhållande till Sydafrikanska unionen å den andra. Utrikesministern vill för sin del göra gällande att det inte går att skilja båda dessa saker åt, utan att man måste inblanda i den ekonomiska politiken argument om raspolitik. Raspolitiken är, anser jag, en helt annan och utomordentligt besvärlig och komplicerad fråga, som jag inte känner mig på något sätt kompetent att här ta upp till diskussion.

Utrikesministern säger att hans samtal med den sydafrikanske utrikesministern visar, att man i Sydafrika är känslig för de yttringar av olika slag som kommer till uttryck från Förenta Nationerna. Jag tror, Ers excellens, att det är alldeles riktigt att man av självklara skäl är intresserad av vad andra länder tycker om en. Såvitt jag förstår, är vi väl i vårt land intresserade av att veta hur reaktionen är mot oss utomlands. Men det är fortfarande ändå inte detta det här gäller, utan det är här fråga om vi vill ge uttryck åt ett ogillande av sydafrikansk politik i exempelvis rasfrågan med bojkott o. d. Den riktiga kanalen är att vårt allmänpolitiska agerande sker genom vår utrikesrepresentation och genom vår utrikesminister och att man agerar genom Förenta Nationerna och på diplomatisk väg. Om det anses att någon åtgärd bör vidtagas, är det väl rimligt att det görs en demarsch hos vederbörande regering. Men genom sammanblandningen av bojkottaktioner och detta andra problem om raspolitiken måste vi ställa oss frågan: Vem är det egentligen som bedriver utrikespolitiken i vårt land? Sker detta på forgmöten, i kommunalförsamlingar och på andra håll? Det är utomordentligt angeläget att på den punkten få ett klart besked, att landets utrikespolitik skall skötas genom dess utrikesminister med stöd av Sveriges riksdag och inte genom aktioner, som tillgrips av enskilda organisationer, kommunalförsamlingar m. fl. Det är för mig den, såvitt jag förstår, väsentliga frågan.

Jag vill erinra om att Ers excellens själv här år 1965 gjort uttalanden både beträffande raspolitiken och beträffande sättet att agera. Jag citerar vad utrikesministern sade år 1965: »Det är svensk utrikespolitisk tradition att inte vidtaga åtgärder på det utrikespolitiska området i demonstrationssyfte, en tradition som vi har anledning att slå vakt om.» Jag instämmer helt med utrikesministern på den punkten.

Ang. bojkottaktioner mot sydafrikanska varor

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag kan i de flesta avseenden instämma i utrikesministerns båda inlägg. Jag finner andan i och inriktningen av herr Åkerlunds interpellation anmärkningsvärd.

Det har ju i Sverige pågått en intensiv debatt om hur vi skall kunna hjälpa afrikanerna i Sydafrika i deras kamp för medborgerliga rättigheter och majoritetsstyre. Många organisationer, särskilt politiska och andra ideella ungdomsförbund, har menat att i avvaktan på systematiska ekonomiska sanktioner mot Sydafrika kan en frivillig konsumentbojkott få en viss opinionsbildande verkan. Om den saken sägs inte ett dugg i herr Åkerlunds interpellation.

Många menar också att en minskad handel från Sveriges sida med Sydafrika kan innebära ett moraliskt stöd för de förtryckta, kan utgöra en demonstrationsyttring inför omvärlden och kan ge de sydafrikanska apartheidpolitikerna ett konkret vittnesbörd om vår inställning. Självfallet kan det råda olika meningar om den frivilliga konsumentbojkottens politiska betydelse. Men herr Åkerlund har ingen annan mening än att denna bojkott kan störa förbindelserna med Sydafrika. Han är bekymrad över »irritationen» i Sydafrika inför den svenska opinionen. Han frågar utrikesministern hur vi skall kunna åstadkomma ett »gott förhållande» till den vita minoritetsregimen i Pretoria.

Men han säger ingenting om hur vi skall kunna påverka Sydafrika till en mer liberal politik gentemot afrikanerna. Han har ingen mening om hur vi skall uttrycka solidaritet med offren för dagens rasdiskriminering. Och i hans interpellation finns inte skymten av förståelse för de ungdomsorganisationer i Sverige, för vilka Sydafrika har blivit en av de stora samvetsfrågorna i vår tid. Jag finner därför herr Åkerlunds interpellation inte bara »förvånande», som utrikesminister Nilsson sade, utan direkt motbjudande.

Från folkpartiets sida har vi sökt driva på regeringen för en mer aktiv politik i Sydafrikafrågan. I dagarna för exakt två år sedan krävde vi att Sverige i FN skulle betrakta läget i Sydafrika som ett hot mot freden i FN:stadgans mening kapitel 7. Vi gladdes åt att regeringen då ändrade ståndpunkt mitt under en dramatisk omröstning i Förenta Nationerna.

Och jag vill lägga till några ord av kritik mot den nuvarande regeringen. Med tanke på vad som hände i går här i riksdagen, herr talman, hoppas jag att utrikesministern inte nu drar tillbaka hela sitt interpellations svar för att jag kritiserar ett litet avsnitt i det

I herr Nilssons anförande låg tanken att regeringen gör vad den kan för att påverka Sydafrikafrågan i rätt riktning. Han påpekade »hur oerhört viktigt det är att allt görs för att vidmakthålla och stärka världsoinionen mot alla former av rasförtryck». Jag tycker nog inte att regeringens politik helt och fullt präglas av den inställningen. De olika områden i södra Afrika, som i dag behärskas av vita minoritetsregimer, stöttar och hjälper varandra. En framgång för det ena landet är en seger för grannen. Ett bakslag för en av förtrycksregimerna är ett nederlag också för de andra.

Jag skulle därför vilja att regeringen såg problemen i hela södra Afrika som mer sammanhängande än man gör i dag och förde en mer konsekvent politik. Vi hade flera debatter i den saken här i kammaren under våren. Det portugisiska våldet i Angola och Moçambique innebär t. ex. ett stöd också för Sydafrika. Vår ekonomiska hjälp i EFTA till Portugal förlänger frihetskampen i de båda områdena. När jag i mars månad framförde de synpunkterna förklarade i stället handelsministern att man inte kunde bedriva påtryckning på Portugal inom EFTA:s ram. Han hade ingenting emot ett speciellt stöd åt Portugal. Han menade att det var

Ang. bojkottaktioner mot sydafrikanska varor

EFTA:s syfte att också lojalt försöka hjälpa Portugal in i EEC.

Detta är enligt min och folkpartiets mening en ologisk politik. Vi bör *försvaga* den sydafrikanska apartheidsregimens vänner och söka *stärka* dess fiender. Vi skall försöka försvaga Portugal och stärka t. ex. Zambia.

Men när folkpartiet krävde att just Zambia skulle få betydligt mer av den svenska u-landshjälpen för att på det viset stödja det fria Afrikas utpost i söder i dess nuvarande svårigheter på grund av blockaden av Rhodesia, sade socialdemokraterna och regeringen nej. Zambia skulle inte bli ett prioriterat land för svensk u-hjälp, trots att man där just nu är i trängande behov av t. ex. förvaltningsbistånd av det slag som vi redan ger till Tanzania. Det finns fler exempel, som visar att den kritik som kan riktas mot den svenska politiken gentemot södra Afrika sannemligen inte kan gå ut på att den varit för aktiv. Tvärtom: den har i flera år varit alldeles för passiv.

Men det är också klart att om den nuvarande regeringen, eller en kommande regering, vill föra en mer aktiv politik gentemot skilda länder i södra Afrika, så kan våra relationer med vissa av de regimerna störas. Jag skall gärna erkänna att jag, om vårt förhållande till t. ex. Salazar-regimen i Lissabon irriterades och stördes högst avsevärt, skulle finna det ganska naturligt.

Herr Åkerlunds attityd i Sydafrikafrågan kan inte få bli vägledande vid behandlingen av något enda av problemen kring södra Afrika. Däremot bör en motsatt inställning med större solidaritet med den afrikanska majoriteten bli ett riktmärke för Sveriges hållning.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja rekommendera herr Åkerlund att inte bara läsa ekonomiska skrifter, utan att också ta del av exempelvis den UNESCO-bok

om apartheid som nyligen har publicerats. I den skildras bl. a. hur FN i årtal har uppmanat staterna till bojkott av Sydafrika. Det har skett i form av rekommendationer och resolutioner. Dessa har, som utrikesministern sade här, inte fått önskad effekt, och det är beklagligt.

Jag har tagit till orda därför att jag hade tillfälle att för någon månad sedan deltaga i arbetet i FN:s kolonialutskott som svensk delegat och då framför allt i Rhodesiafrågan. När den behandlades märkte man hur Sydafrika påverkar och stöder den vita minoriteten och dess illegala vita regering i Rhodesia; hur denna kan hålla sig kvar bl. a. med hjälp av s. k. polisstyrkor från Sydafrika.

Sydafrika hjälper den illegala regeringen även ekonomiskt. På detta sätt sprids det vidriga apartheid-systemet. Jag hade tillfälle att på svenska regeringens vägnar bl. a. säga att rashat föder rashat. Det är det som nu sker i Sydafrika.

Man kan också under debatterna i FN:s kolonialutskott märka hur negererna i Afrika visar tecken på att bli alltmer desperata och alltmer förtvivlade därför att man inte genom att genomföra en effektiv bojkott bekämpar apartheidssystemet på allvar.

I sin interpellation drar herr Åkerlund upp Botswana, Lesotho, Swaziland och Malawi och talar om att dessa länder står i utmärkt förhållande till Sydafrika. Herr Åkerlund kanske inte använde just de orden, men han anförde detta som ett exempel för oss. Det är ju underligt att tala om dessa länders förbindelser med Sydafrika i detta sammanhang. Jag kan inte tro att herr Åkerlund är så okunnig, att han inte vet att deras förbindelser endast är betingade av nödvändigheten, av tvånget att existera. I en bok, som nyligen givits ut av direktorn i Svenska Lutherförbundet Åke Kastlund skildras hur en färgad man i ledande ställning i Botswana en dag var i Sydafrika. Han

Ang. bojkottaktioner mot sydafrikanska varor

hade trott att man skulle kunna samarbeta. Det skildras hur han liksom herr Åkerlund var intresserad av ekonomiska förhållanden och skulle besöka en bank i Johannesburg. Kastlund skriver: »Han var just på väg in genom huvudingången, när ett par handfasta vaktmästare haffade honom och beordrade honom att använda den särskilda ingången för icke vita.»

Herr Åkerlund säger att man inte skall blanda samman bojkottaktioner och rasproblemen. Jag undrar om herr Åkerlund skulle ha velat ge samma råd till fredspristagaren Luthuli när denne, både när han hämtade sitt pris och när Kastlund senare träffade honom, bad att man skulle fortsätta bojkotten, ty bojkotten hjälpte hans land. »Enligt min mening», sade Luthuli då, »bör den till varje pris upprätthållas, även om dess betydelse snarare är symbolisk än reell. Den säger oss att det finns människor som tänker på oss. Sådant håller vårt mod uppe.» Luthuli fällde yttrandet då han vistades på sin förvisningsort.

Herr Åkerlund väljer att tala om guld och valutaställning. Han säger att det är ett svenskt intresse att handla med Sydafrika och att denna vår handel inte bör gå tillbaka. Nej, det kan hända. Men det är ett intresse för mänskligheten att apartheidsystemet inte får växa sig ännu starkare och att man i Sydafrika inte ännu mer trotsar FN:s beslut. Det är inte fråga om huruvida vi vinner eller förlorar guld och valuta, herr Åkerlund, utan det gäller om vi skall stå lojala med FN eller om vi skall förlänga det lidande som drabbar de svarta i Sydafrika och därmed kanske framkalla en ännu värre katastrof.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Då jag såväl i motioner som interpellationer tidigare påtalat vämjeligheten i den politik som bedrivs i Sydvästafrika vill jag vid det-

ta tillfälle säga några ord om den interpellation som här framställts.

Jag har i år inte väckt någon motion i denna fråga, eftersom jag funnit att hans excellens utrikesministern effektivare än tidigare i FN har spelat en positiv roll för att söka påverka de vidriga förhållanden som i Sydafrika råder mellan svarta och vita.

Jag reagerar oerhört starkt när herr Åkerlund säger att Sydafrika är en god betalare och att vi måste tänka på att vi kanske kan råka ut för vissa ekonomiska svårigheter på grund av att en del länder devalverat. Inom parentes vill jag då säga att dessa svårigheter måste lösas på annat sätt än genom att vi medvetet skall offra de människor som de vita i Sydafrika behandlar mer eller mindre som djur. De bojkottaktioner som har förekommit speciellt från ungdomsorganisationernas sida tycker jag är ett friskhetstecken från ungdomen när det gäller dess humanitära inställning till människorna, vare sig de är vita eller färgade.

Jag vill, herr talman, avsluta detta korta anförande med följande ord: Jag hade inte trott att man i den svenska riksdagen skulle ta upp frågan från den synpunkt som herr Åkerlund här har gjort, det vill säga tala om att vi måste trygga vår tillgång på hårdvaluta och samtidigt försöka att skymma undan det faktum att man då samtidigt offrar människor som vi har inte bara en rätt utan en skyldighet att kämpa för. Jag uttrycker den förhoppningen att detta inte är högerpartiets uppfattning, utan ett uttryck för herr Åkerlunds egen åsikt.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Jag har behov av att i all korthet säga några ord. Jag vill då börja med att säga att jag har den grundinställningen att det blir allt svårare och svårare i politiskt avseende att tala om ett svenskt intresse. Jag är medveten om att man är tvungen att

Ang. bojkottaktioner mot sydafrikanska varor

göra sina bedömningar från utgångspunkten att vi hör till Sverige och från vad som ur svensk synpunkt är klokt och riktigt. Men mer och mer pressar sig på oss upplevelsen att vi tillhör ett samhälle som spänner över hela vår värld.

Antingen har jag missförstått herr Åkerlund, och han kommer i så fall säkert att klarlägga den saken, eller också måste jag anmäla att jag icke delar den grundsyn som han gjort sig till tolk för. Det är inget svenskt intresse att bojkottfrågor aktualiseras, säger herr Åkerlund. En sådan utsago kan tolkas på två sätt. Man kan mena att bojkott inte ger något resultat — att det inte är meningsfullt att agera på det sättet. Man kan också tolka utsagan så att det är oriktigt för oss att ge utrymme för bojkottaktioner i vårt land, eftersom detta kommer att skada vår ekonomi. Om den sistnämnda tolkningen är herr Åkerlunds, då ger han enligt min mening uttryck för en begränsad och mindre värdig moralisk hållning till det mänskliga samhälle som vi alla har del i.

Vi har av utrikesministern fått höra att världsoptionen i ökad grad tar avstånd från rasförtryck och en negativ hållning till andra raser och att Sverige stöder detta. Vi känner tacksamhet däröver, men samtidigt vet vi att det för närvarande finns många människor i överflödssamhällena som upplever en oro och en spänning inför det faktum att vår hållning leder till så ringa resultat. Vad många människor i dag söker är inte bara resolutioner och ställningstaganden i allmänhet utan konkret handling. Det finns ingen anledning att ge sig in på en djupare debatt om vad en konkret handling i detta avseende innebär, men jag är övertygad om att det för en sund och frisk demokrati är ett positivt värde med protester mot sådant som människogrupper upplever som ovärdigt eller omoraliskt.

Jag tror att det är av betydelse om

folk känner att de kan yrka på bojkott. Bojkott är den enda aktionslinje man känner. Vilket annat förslag finns från herr Åkerlunds sida till en effektiv svensk aktion från de grupper som upplever att här är det fråga om ett förhållande som man icke kan solidarisera sig med och till vilket man på något sätt måste ge uttryck för en negativ hållning? Man är inte politiskt tränad, man är inte så insatt i allt som har att göra med relationerna till andra stater. Man har behov av att ge uttryck för att man har en annan uppfattning om hur vi människor borde leva samman.

Jag ser i den protesten ett positivt värde för en sund och frisk demokrati. Jag vill inte ta upp debatten om hur vi lämpligen bör agera, men jag har behov av att säga att jag personligen hälsar med tillfredsställelse protester mot ett ovärdigt mänskligt förhållande som finns i vår värld, och jag menar att det är i sanning ett svenskt intresse att denna ton ljuder klar och tydlig också i den kammare till vilken vi hör.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Man har frågat hur högerpartiet ställer sig till rasdiskrimineringen i Sydafrika och det torde inte vara svårt att svara på den frågan. Vi fördömer rasdiskriminering i alla sammanhang och i alla geografiska områden. Vår inställning framgår för övrigt klart av det uttalande som utrikesutskottet gjorde när denna fråga för ett par år sedan diskuterades, då vi inte hade någon skiljaktig mening gentemot utskottsmajoriteten.

Jag vill däremot komplettera en uppgift som fru Segerstedt Wiberg nyss gav från talarstolen, då hon sade att FN i åratal har uppmanat medlemsstaterna att införa sanktioner mot Sydafrika. Det ger inte en riktig bild av verkligheten. Det ger närmast ett intryck av att Sverige inte följer rekommendationer från FN. Så är som sagt inte för-

Ang. bojkottaktioner mot sydafrikanska varor

hållandet. Det organ som enligt FN:s stadga har rätt att besluta om sanktioner är säkerhetsrådet. Säkerhetsrådet har aldrig fattat beslut om några sådana sanktioner. Vissa länder har däremot i strid med Förenta Nationernas stadga försökt att åstadkomma resolutioner i generalförsamlingen som skulle sätta generalförsamlingen i säkerhetsrådets ställe när det gäller att besluta om sanktioner. Dessa försök har Sverige — enligt min mening med rätta — aldrig stött.

Det utrikesutskottsutlåtande från år 1965 som jag syftade på och den debatt som med anledning av detta fördes i kammaren gav ganska klara belägg för att Sverige måste avvisa isolerade bojkottaktioner. Både den nuvarande excellensen, i andra kammaren, och den förutvarande excellensen, herr Undén, i denna kammare, gav uttryck för den åsikten. Såvitt jag minns gjorde de det främst av tre skäl.

För det första därför att aktioner av den arten inte kan bli effektiva. För det andra därför att aktionerna i regel drabbar de människor som man i själva verket vill hjälpa, stödja och skydda, nämligen de svagaste, de färgade. För det tredje därför att aktioner ofta genom att de misslyckas får en direkt motsatt effekt mot den de är avsedda att ge.

Den fråga som herr Åkerlund har ställt innebär, åtminstone om jag har fattat honom rätt, att han har begärt att få veta om regeringen har ändrat den uppfattning som den sålunda tidigare deklarerat. Det svaret har inte givits, och jag förmodar att regeringen inte har ändrat sig. Skulle så emellertid vara fallet, hade det varit värdefullt att få det klarlagt här och nu.

Jag vill slutligen framhålla, herr talman, att det nog inte finns någon inom högerpartiet som har någonting att erinra mot protestaktioner, som spontant drivs fram av enskilda individer vare sig det sker här i landet eller utanför landet.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Jag hoppas att herr talmannen ursäktar om jag går in på ett annat ämnesområde, eftersom herr Ahlmark gjorde det i sitt anförande. Herr Ahlmark hänvisade till vad som har skett på hyreslagstiftningens område och frågade, om jag nu eventuellt skulle ta tillbaka hela mitt interpellations-svar. Ja, herr talman, jag tycker att herr Ahlmarks anförande endast visar hur irriterad han är av att opålitligheten — satt i system när det gäller partiernas inbördes förhållanden — av allt att döma inte kommer att ge någon utdelning för folkpartiet. Det var väl anledningen till att herr Ahlmark drog in den saken i denna debatt.

Jag har suttit här och funderat över hur det skulle komma att se ut om man skulle ta ståndpunkt i denna fråga i en kommande regering. Herr Ahlmark var också inne på den tanken. Det är onekligen litet märkligt att man här samlar sig på olika politiska slagfält och att man säger sig vilja komma med alternativ till regeringens politik. Jag skulle i så fall gärna vilja lyssna på den diskussion som eventuellt skulle äga rum inom en framtida annan regering med sådana ståndpunkter som här företrädades av herr Ahlmark och herr Åkerlund. Jag skall medge att herr Virgin på sitt något försynta sätt ändå återställde en viss ordning inom högerpartiet, kanske med tanke på det framtida samarbetet med mittenpartierna.

Sedan skulle jag egentligen inte behöva fortsätta polemiken mot herr Åkerlund. Den har bedrivits på sitt sätt — jag har ingen erinran mot herr Ahlmark — med en mera taggrådsspäckad jargong än den som jag gjorde mig skyldig till. Dessutom kan herr Åkerlund inte heller sväva i tvivelsmål om var fru Segerstedt Wiberg befann sig, när hon skakade sina åskviggjar över honom.

Jag kan ändå inte komma ifrån att herr Åkerlund ställt en fråga, vilken

Ang. bojkottaktioner mot sydafrikanska varor

icke kan isoleras från frågan om raspolitiken som sådan, nämligen: Hur skall vi ge uttryck åt våra meningar? Herr Åkerlund säger sig inte vara kompetent att diskutera rasfrågan, och jag skall inte bestrida detta hans påstående. Men vad är det herr Åkerlund åsyftar, när han frågar, om det är riktigt att kommunalförsamlingarna, ungdomsorganisationerna eller andra skall bestämma utrikespolitiken mot ett annat land? Åsyftar herr Åkerlund det alternativ som man kan skymta och som jag efterlyste, ett alternativ som sålunda skulle innebära att vi bör förbjuda bojkottaktioner? Om herr Åkerlund menar att kommunerna, landstingen eller försvaret inte skall få bestämma varifrån de skall ta sina varor, kan jag inte se annat än att han inte helt har samma uppfattning som sin ledare här i kammaren, vilken av anförandet att döma inte anser att man skall lägga kappan på opinionsyttringar inom befolkningen.

Det har antytts att vi från svensk sida inte intagit tillräckligt bestämda ståndpunkter. Jag vill understryka att allteftersom tiden har gått så har meningarna skärpts gentemot de yttringar av apartheidpolitik som förekommer i Sydafrika. Jag vill påminna om att Sverige ansluter sig till den meningen att raspolitiken i Sydafrika skapat ett tillräckligt allvarligt hot mot freden för att motivera att säkerhetsrådet vidtar åtgärder i enlighet med kapitel 7 i stadgan. Bland de tvångsåtgärder som där förutsättes är även ekonomiska och andra sanktioner. Utsikterna att få till stånd effektiva sanktioner mot Sydafrika framstår emellertid tills vidare som ovissa, bl. a. mot bakgrunden av stormakternas oenighet och de hittills rätt nedslående erfarenheterna — det får vi väl erkänna — av Rhodesiasanktionerna.

Jag tror att det var herr Ahlmark som tyckte att vi inte uppträtt tillräckligt aktivt, när det gällde ståndpunktstagandet till apartheidpolitiken. Där-

om kan man naturligtvis alltid göra olika påståenden. Jag vill emellertid påvisa att vi i jämförelse med praktiskt taget alla andra länder har intagit en konsekvent hållning inte bara inom Förenta Nationerna när vi har röstat utan även i det praktiska handlandet.

I avvaktan på effektiva påtryckningar mot Sydafrikas regering vill vi förvisso pröva andra vägar att angripa apartheidproblemet. Sverige har sålunda i större utsträckning än andra stater lämnat bistånd till apartheidpolitikens offer, och vi betraktar det som en viktig uppgift att inom ramen för en växande utlandshjälp bispringa afrikanska stater som utsättes för tryck från apartheidpolitikens Sydafrika. Frågan om ökat bistånd åt de stater som är Sydafrikas omedelbara grannar — och i vissa fall t. o. m. ligger inneslutna i Sydafrikas territorium — ägnas alltmot en internationell uppmärksamhet. Jag tog själv upp den frågan nu senast i FN:s generalförsamling och framhöll då att det ekonomiska biståndet till dessa stater måste ökas samt att Sverige är berett att göra vad på oss ankommer för att förverkliga det FN-program som kan komma att uppställas i detta syfte.

Jag anser sålunda för det första att vi från regeringens sida har intagit en konsekvent ställning gentemot apartheidpolitiken. För det andra vill jag än en gång understryka att jag för mitt eget vidkommande finner det helt uteslutet att regeringen skulle blanda sig i om kommunala församlingar, landsting eller andra ger uttryck för sin opinion på det sättet att man nekar att inköpa sydafrikanska produkter. Jag anser det helt uteslutet att regeringen skulle motsätta sig sådana aktioner. Denna inställning överensstämmer med den utrikespolitik som vi bedriver på detta avsnitt.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Herr Virgin kritiserade mig, emedan han ansåg mig vara okun-

Ang. bojkottaktioner mot sydafrikanska varor

nig i fråga om vad FN rekommenderat och beslutat. Jag förstår att herr Virgin kände ett behov av att göra en undanmanöver, så att vi inte skulle diskutera för mycket vad herr Åkerlund hade sagt, men jag är litet förvånad att han då valde att på detta sätt kritisera mig. Det är möjligt att jag uttryckte mig oklart, eftersom jag var och fortfarande är upprörd över de meningar som herr Åkerlund förde fram.

Jag vet ganska väl att det är skillnad mellan vad generalförsamlingen rekommenderar och vad säkerhetsrådet beslutar. Jag vet också att man i de flesta fall har stannat vid rekommendationer. Första gången man tog upp frågan i generalförsamlingen var år 1946, och därefter har frågan flera gånger stått på dagordningen i generalförsamlingen eller i säkerhetsrådet. Säkerhetsrådet har vissa år även fattat beslut. Exempelvis år 1963 rekommenderades att vapen och ammunition icke skulle få säljas till Sydafrika.

Det väsentliga är väl inte vilka former man valt vid sitt ställningstagande. Herr Virgin och jag kan inte vara okunniga om att FN mycket bestämt har brännmärkt den sydafrikanska regimen för dess raspolitik och att man i olika former har rekommenderat bojkotter. Detta är väl vad frågan gäller: Skall vi bojkotta eller skall vi anstränga oss, som herr Åkerlund föreslog, att bibehålla våra affärer med Sydafrika? För min del är valet här mycket lätt, och tror att jag intar samma ställning som man gör i FN.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Det förefaller mig som om den springande punkten i mitt meningsutbyte med hans excellens herr utrikesministern skulle vara den, huruvida det är möjligt att isolera de ekonomiska relationerna med Sydafrika från andra relationer. Utrikesministern säger att den ekonomiska frågan inte kan isoleras. Jag trodde emellertid för

min del att det var en speciell uppgift för ett utrikesdepartement att i relationer med andra länder kunna lägga i dagen en betydande uppfinningsrikedom när det gäller att finna former att isolera olika problem från varandra och lösa dem åtskilda.

Utrikesministern frågar mig, om jag menar att staten på något sätt skulle ingripa mot kommunalförsamlingar, andra församlingar eller enskilda personer. Det anser jag naturligtvis inte. Herr Virgin har ju redan sagt att både sammanslutningar och enskilda har rättighet att handla som de finner vara klokt och riktigt. Och det har jag heller inte i min interpellation ifrågasatt på något sätt, utan jag har frågat vilken utrikesministerns ståndpunkt var i förhållande till dessa bojkottaktioner. Jag finner det nämligen vara en motsägelse när utrikesministern och den svenska regeringen å ena sidan säger att vårt lands förhållande till främmande makter är gott och å andra sidan säger att man måste tillgripa en mängd åtgärder av bojkottnatur för att påverka ett främmande lands regering. Det finns dock möjligheter att genom Föränta Nationerna till vederbörande land framföra sina åsikter. Jag har alltså ingen annan mening än att det är den vägen som man skall gå. Sedan kan man naturligtvis begagna de vanliga diplomatiska kanalerna. Utan att närmare gå in på sanktionsfrågan — det skulle ta för lång tid — vill jag bara hänvisa till vad utrikesministerns företrädare herr Undén exempelvis 1965 uttalade om sanktionsvapnet. Säkert erinrar sig utrikesministern vad herr Undén på den tiden sade.

Ett par frågor som ställts till mig skall jag försöka besvara så gott jag kan. Fru Segerstedt Wiberg säger att jag har framhållit att Sydafrika har utmärkta relationer med exempelvis Botswana, Lesotho, Swaziland och Malawi, som ju har svarta regeringar. I interpellationen står klart och tydligt att den syafrikanska regeringen på se-

Ang. bojkottaktioner mot sydafrikanska varor

naste tiden uttalat önskemål om goda och förbättrade relationer med andra länder, och sådana har också uppnåtts med just nämnda länder. Huruvida relationerna är utmärkta eller inte undandrar sig mitt bedömande. Strävan finns dock.

Till herr Sörenson vill jag säga att jag har stor respekt för herr Sörensons sätt att vända sig till mig i denna fråga. Det skiljer sig fördelaktigt från herr Sundins i mitt tycke insinuanta sätt mot mig genom tal om grundsyn och sådant, som herr Sundin inte vet särskilt mycket om — föreställer jag mig i varje fall.

Herr Sörenson frågar huruvida motivet för min fråga beträffande bojkottaktioner är att sådana aktioner skulle endera skada vår ekonomi eller icke ge resultat. Jag skulle vilja svara att min fråga kan motiveras från båda dessa synpunkter. Jag har svårt att föreställa mig att bojkottaktioner ger resultat. Herr Undén förklarade år 1965 att han inte tror på sanktioner, som ju är av mycket större omfattning, och jag tror inte heller på dem. Att dessa bojkottaktioner skadar vår ekonomi är en farhåga jag hyser, men jag har ingen grund för ett påstående att det skulle gå illa i dag, eftersom Sydafrika ännu icke har reagerat mot det sätt på vilket den svenska opinionen kommer till tals.

Efter att ha hört herr Ahlmarks inlägg frågar jag mig, herr talman, varför denna kammare kallas senat.

Till sist vill jag fråga: Är det någon annan av kammarens ledamöter som har varit i Sydafrikanska republiken och i likhet med mig på den allra senaste tiden haft tillfälle att närmare se vad som sker i det landet? Jag kanske får göra den rent personliga deklARATIONEN, att jag i varje fall har funnit att förhållandet mellan alla de raser och nationer som befinner sig inom Sydafrikanska republikens territorium är ett utomordentligt komplicerat och svårt problem.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Jag skulle gärna helt kort vilja undanröja fru Segerstedt Wibergs oro för att jag skulle tro att hon är okunnig när det gäller FN:s procedurfrågor. Jag har den djupaste respekt för hennes kunnighet även på detta område. Vad jag avsåg att säga i mitt inlägg var att man lätt fick det intrycket av fru Segerstedt Wibergs första anförande att Sverige inte skulle ha följt rekommendationer eller ålägganden som i laga ordning beslutats av FN:s vederbörliga organ. Så är ju verkligen inte förhållandet.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Herr Åkerlund säger att jag gjort ett insnuant inlägg mot honom. Jag vill försäkra honom att jag inte på något sätt gjort det. Det som har att göra med mänskliga fri- och rättigheter kan man nämligen inte koppla ihop med hårdvaluta, som herr Åkerlund har gjort i sina anföranden här.

Till sist, herr talman, vill jag bara säga att här har herr Virgin från högerpartiet på sitt koncilianta sätt försökt att överbrygga det som eventuellt inte var riktigt i herr Åkerlunds anförande.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Det gällde bara en fråga som herr Åkerlund ställde till oss andra. Han undrade om vi hade haft tillfälle att studera förhållandena i Sydafrika. Själv hade han gjort det.

Nej, herr Åkerlund, det har jag inte. Jag vet inte ens om jag har någon möjlighet att få studera förhållandena där. Jag vet inte om jag får inresetillstånd. Det skulle närmast förvåna mig om jag fick det att döma av de skrivelser som då och då kommer till mig från sydafrikanska ambassaden här i Stockholm.

Men jag har haft tillfälle att läsa en del om Sydafrika. Bland annat har jag just i dagarna läst en bok, till vilken manuskriptet smugglats ut från Syd-

Ang. kontrollen av att gällande hastighetsbegränsningar iakttages

afrika. Boken är skriven av en s. k. 90-dagarsfånge. Jag tror att den fången känner bättre till förhållandena och har haft flera tillfällen att studera hur det, som herr Åkerlund säger, komplicerade sydafrikanska samhället fungerar. Den fången är en vit man som suttit i ensam cell olika 90-dagarsperioder på grund av att han kritiserat apartheidsystemet. Jag tror som sagt att hans kunskaper är ganska väl dokumenterade.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Herr Åkerlund får förstå mig, men jag vet fortfarande egentligen inte vart han syftar. Han säger att man skall om möjligt isolera utrikespolitiken från ekonomin och ekonomiska angelägenheter. Men vad är det som har skett här?

Ingen kan tvinga mig att köpa sydafrikanska produkter om jag — på grund av min uppfattning om apartheidpolitiken — anser att jag inte bör göra det. När han litet föraktfullt talar om de olika kommunalförbundens utrikespolitik vill jag understryka att det vare mig fjärran att vi skulle göra något försök att förhindra dem att ge uttryck för sin mening på detta sätt. Vad är det då han är ute efter? Jo, han säger att det finns risk för att vi kan skada svenska affärsintressen i Sydafrika. Vad menar han därmed? Menar han att det är den sydafrikanska regeringen som inte vill skilja på utrikespolitik och ekonomi och att den som motåtgärd skulle tillgripa någonting som skulle skada svenska ekonomiska intressen i Sydafrika? Då får han vända sig till den sydafrikanska regeringen och ge uttryck åt sin mening. I så fall skall han inte rikta sig mot mig och den svenska regeringen. Men vi anser att sanktionsvapnet bör kunna tillgripas. Vi har röstat för detta på grund av att vår uppfattning är att den sydafrikanska apartheidpoli-

tiken är ett hot mot freden. Efter vad jag kan förstå har inte heller herr Åkerlund vågat bestrida detta.

Vi har emellertid sagt att det skall ske i den riktiga ordningen. Det är säkerhetsrådet som skall besluta. Detta är förutsättningen för att vi skall tillgripa sanktionsåtgärder. Vi har gjort det när det gäller Rhodesia, men jag är den förste att erkänna att sanktionsvapnet trots säkerhetsrådets beslut inte visat sig ha den effekt som vi önskade på grund av att alltför många av de till FN anslutna nationerna inte följt säkerhetsrådets beslut. Det har däremot Sverige gjort. Vi har tillgripit sanktionsvapnet som vi sålunda anser vara helt legitimt i detta fall. Efter vad jag kan förstå har inget av de politiska partierna här i riksdagen motsatt sig en sådan politik. Därför är jag fortfarande litet konfunderad över vad herr Åkerlund egentligen syftar till med sin interpellation.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. kontrollen av att gällande hastighetsbegränsningar iakttages

Ordet lämnades här efter till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr *Karl-Erik Erikssons* (fp) interpellation angående kontrollen av att gällande hastighetsbegränsningar iakttages, och nu anförde:

Herr talman! Herr Karl-Erik Eriksson har frågat inrikesministern vilka åtgärder han ämnar vidta under hösten och instundande vinter för att ge polisen möjligheter att intensifiera kontrollen av att hastighetsbegränsningarna efterlevs. Eftersom ärenden rörande polisväsendet handläggs i justitiedepartementet, har interpellationen överlämnats till mig för besvarande.

Säkerheten i trafiken är i hög grad beroende av att gällande trafikbestäm-

Ang. kontrollen av att gällande hastighetsbegränsningar iakttagas

meler iakttas. Polisens trafikövervakning, som omfattar bl. a. hastighetskontroll, utgör därför ett väsentligt led i trafiksäkerhetsarbetet.

För trafikövervakningen har polisen i samband med förstatligandet och under tiden därefter tillförts betydande förstärkningar i såväl personellt som materiellt avseende. Fr. o. m. detta budgetår är omkring 1 300 polismän avdelade enbart för trafikövervakning. Denna personal är placerad vid trafiksektionerna i polisdistrikten och vid 35 länstrafikgrupper. I samband med omläggningen till högertrafik förstärktes trafikövervakningspersonalen väsentligt. Viss trafikövervakning ingår också kontinuerligt som ett led i den allmänna övervakning som fullgörs av annan polispersonal.

Av de drygt 2 300 motorfordon som i dag finns inom polisiväsendet är 436 bilar och 435 motocyklar avsedda för trafikövervakning. Dessutom har polisen 4 helikoptrar, som används huvudsakligen för trafikövervakning. De har visat sig vara ett mycket värdefullt hjälpmedel i detta arbete. Av de tekniska hjälpmedel i övrigt som står till polisens förfogande för trafikövervakning kan jag nämna 76 radarhastighetsmätare, varav 35 är inmonterade i särskilda bilar. Varje län har 2—3 sådana mätare.

För att tillgängliga resurser skall kunna utnyttjas så rationellt som möjligt har rikspolisstyrelsen utfärdat anvisningar om hur arbetet bör bedrivas. Styrelsen har dessutom med början våren 1966 genomfört vissa trafikövervakningsaktioner som har berört hela landet. För dessa samordnade aktioner har landet indelats i 6 regioner, var och en bestående av 3—6 län. Därigenom har en slagkraftigare organisation erhållits.

Efterlevnaden av gällande hastighetsbegränsningar är inte tillfredsställande. Under perioden fjärde kvartalet 1966 till tredje kvartalet 1967 uppgick antalet rapporterade överträdelser till

ca 84 000. Vid en samordnad aktion under två veckor i oktober i år rapporterades omkring 8 500 överträdelser av hastighetsbestämmelserna. Undersökningar i Stockholm efter omläggningen till högertrafik har visat att i genomsnitt över 40 procent av trafikanterna kör för fort. På platser där hastigheten var begränsad till 40 km/tim. överskred 62 procent av fordonen hastighetsgränsen.

Enligt min mening är en kombination av lämpligt avvägda hastighetsbegränsningar och effektiv trafikövervakning ett mycket effektivt medel att öka trafiksäkerheten. Av vad jag har sagt framgår att avsevärda resurser redan har ställts till polisens förfogande. Ytterligare insatser är emellertid nödvändiga. Rikspolisstyrelsen har i sina anslagsäskanden för budgetåret 1968/69 begärt bl. a. 100 polismanstjänster för trafikövervakning och 50 bilar utrustade med radarhastighetsmätare samt trafikövervakningsmateriel i övrigt för 2,6 milj. kr. Dessa krav övervägs i det budgetarbete som pågår.

Men det är också nödvändigt att rationalisera trafikövervakningsarbetet med de resurser vi har. Så har också skett som har framgått av vad jag redan har sagt. För närvarande pågår arbete för att förbättra planläggningen av såväl de centralt initierade aktionerna som den regionalt och lokalt bedrivna övervakningen och för att i än större utsträckning kunna utnyttja tekniska hjälpmedel. Att — som interpellanten antyder — utnyttja icke-polisiär personal i trafikövervakningsarbete förefaller mig däremot vara mindre lämpligt. Av den personal som arbetar med trafikövervakning krävs goda kunskaper om trafiklagstiftningen och om fordonens tekniska beskaffenhet. Polispersonalen har dessa kunskaper. Dessutom är det nödvändigt att den som övervakar trafiken har polisiära befogenheter och rätt att tillgripa de medel som kan vara nödvändiga för att genomföra olika tjänsteåtgärder.

Ang. kontrollen av att gällande hastighetsbegränsningar iakttages

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet Kling för svaret på den feladresserade interpellationen.

Herr statsrådet lämnar i sitt svar en intressant redogörelse för den personal som är avdelad för trafikövervakning. Vidare får vi en redovisning av de fordon och de instrument som är tillgängliga i trafiksäkerhetsarbetet, och jag ber att få tacka för detta.

Något konkret svar på min fråga, vilka åtgärder herr statsrådet ämnar vidtaga för att ge polisen möjligheter att intensivare bedriva sitt trafiksäkerhetsarbete, kan man knappast utläsa ur svaret. På längre sikt räknas dock med en förstärkning av de personella och tekniska resurserna. Statens trafiksäkerhetsråd underströk i ett remissvar förra året att övervakningen av trafiken borde förstärkas. Rikspolisstyrelsen har också förklarat vid upprepade tillfällen att en av de angelägnaste uppgifterna är att förstärka trafikövervakningen. Jag noterar med tillfredsställelse att herr statsrådet så starkt i svaret betonar, att ytterligare insatser är nödvändiga och att det också är nödvändigt att rationalisera trafiksäkerhetsarbetet med de resurser som för dagen står till buds.

Låt mig citera en mening ur herr statsrådets svar, där herr statsrådet Kling säger: »Enligt min mening är en kombination av lämpligt avvägda hastighetsbegränsningar och effektiv trafikövervakning ett mycket effektivt medel att öka trafiksäkerheten.» Jag vill understryka att jag helt delar denna herr statsrådets uppfattning.

Alla har vi erfarenhet av och tillgång till siffror som visar, hur efterlevnaden av de nu gällande hastighetsbestämmelserna är. Den frågan har ju alldeles nyligen debatterats här i kammaren i samband med en frågestund. Herr statsrådet anför själv skrämmande siffror som visar, att 62 procent av fordonen i Stockholm bryter mot 40-kilometersregeln. Trafikchefen vid

Stockholms Taxi har i ett tidningsuttalande påpekat detsamma, och en poliskommissarie har i ett uttalande sagt: »Det är nästan bara jag som håller 40 kilometer, och jag blir sist överallt.»

Vi kan då ställa oss frågan: Är hastighetsbestämmelserna avvägda på ett olämpligt sätt, eller är orsaken att det inte bedrivs en effektiv trafikövervakning? Egentligen bör vi inte i detta sammanhang debattera frågan om hastighetsbegränsningar på nytt, men låt mig kort deklarerera den personliga uppfattningen — och jag tycker att det är ännu mer motiverat att göra det, eftersom kommunikationsministern är närvarande här i kammaren — att 40 kilometer knappast kan vara en lämpligt avvägd hastighet. Polisen med rikspolischefen Carl Persson i spetsen har klart deklarerat att 40 kilometer är en orimligt låg hastighet. Man får kanske inte fordra att polisen skall övervaka att bestämmelser, som de själva inte tror på, skall efterlevas.

Trots dessa synpunkter är jag dock övertygad om att ett effektivt övervakningsarbete är olycksförebyggande. När vi tagit del av den färskas olycksstatistiken för november månad — eller rättare sagt fram till den 26 november — måste vi starkt poängtera att allt som kan göras i olycksförebyggande syfte måste göras. Under september och oktober månader har vi klart legat under förra årets olyckssiffror. November är den första månaden efter högertrafikens genomförande, då vi överskridit totala antalet trafikolyckor under samma månad förra året. Praktiskt taget hela denna ökning utgöres av olyckor utanför tätbebyggt område. Ser man på antalet dödade och skadade för månaden november i år i jämförelse med förra året, finner man att det inom tätbebyggt område är en minskning med cirka 10 procent men att det i icke tätbebyggt område är en ökning på inte mindre än 20 procent.

Jag vill inte på något sätt påstå att

Ang. viss ökad utbyggnad av vägnätet för tung trafik

denna utveckling i olycksstatistiken enbart skulle bero på sämre övervakning, även om det skett en stark indragning av den personal som fanns tillgänglig vid högertrafikens genomförande. Det finns säkert flera orsaker till den beklagliga utvecklingen. Det är väl dock alldeles klart att respekten för och efterlevnaden av gällande hastighetsbestämmelser avtrubbas så småningom. Vi är helt överens, herr statsrådet och jag, om att hastighetsbegränsningarna, för att de skall få effekt, måste kombineras med en effektiv övervakning. Jag vill till sist ännu en gång understryka, att allt måste göras för att också på den vägen förebygga olyckor.

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Det råder uppenbarligen inte några större meningsskiljaktigheter — om det nu över huvud taget finns några sådana — mellan herr Karl-Erik Eriksson och mig i fråga om kombinationen av polisövervakning och lämpligt avvägda trafikregler. Men jag vill ännu en gång liksom jag gjort tidigare i dag i denna kammare inskräpa att regeringen inte kan ta ställning till ändringar i reglerna om hastighetsbegränsningar, förrän den har fått höra vad högertrafikkommissionen har att säga i den frågan.

Herr **ERIKSSON, KARL-ERIK**, (fp):

Herr talman! Får jag bara ställa en kort följdfråga till statsrådet Kling.

Jag nämnde några siffror beträffande olycksstatistiken. Jag sade att vi i september—oktober har legat under förra årets olyckssiffror. Om vi jämför antalet olyckor under de båda åren, så finner vi att vi i september hade en minskning med 320 och i oktober en minskning med 173, men i november, fram till den 26, jämfört med hela november 1966, en ökning med 89.

Jag skulle vilja ställa den frågan till statsrådet: Kommer dessa siffror att

bidraga till att statsrådet omprövar frågan huruvida några av de förstärkningar behöver återinsättas som dragits tillbaka i slutet av oktober och början av november?

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Jag tror att det är litet för tidigt att redan nu ge ett konkret svar på den sista frågan. Vi måste ju få tillfälle att se på de undersökningar som görs dels inom högertrafikkommissionen och dels inom rikspolisstyrelsen och att närmare studera den statistik som kommer fram.

Det är alldeles klart att här kommer, periodvis i varje fall, att sättas in förstärkningar i trafikövervakningen. Så har skett genom samfällda aktioner initierade av rikspolisstyrelsen, och det kommer med all säkerhet att ske i fortsättningen också.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. viss ökad utbyggnad av vägnätet för tung trafik

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **LUNDKVIST**, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara herr *Johan Olssons* (cp) interpellation angående viss ökad utbyggnad av vägnätet för tung trafik, fick nu ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Johan Olsson har frågat mig om jag vill medverka till att ökade anslag ställes till förfogande för vägbyggnader i områden där den tunga trafiken kraftigt ökar på grund av flottningens upphörande. Vidare har herr Olsson frågat mig om jag avser att medverka till utökning av vägbyggandet på grund av rådande arbetslöshet i vissa regioner.

Anledningen till att transporter av rundvirke överflyttas från flottled till landsväg är framför allt att det för

Ang. viss ökad utbyggnad av vägnätet för tung trafik

transportören totalt sett blir fördelaktigare med landsvägstransport. Utöver de direkta kostnaderna är det av betydelse att framställningen av exempelvis vissa papperssorter kräver färskt virke, som inte legat någon längre tid i vatten för att en tillfredsställande kvalitet skall uppnås. Att det för transportören/skogsindustrin blir fördelaktigare med landsvägstransport än med flottning behöves dock inte innebära att landsvägstransport också blir billigare för samhället, eftersom ökade insatser för vägbyggande och vägunderhåll ofta fordras i samband med en transportomläggning till landsväg. Det är emellertid uppenbart att en relativt långt gående upprustning av bärigheten på de kraftigare trafikerade vägarna i allmänhet är lönsam från samhällsekonomisk synpunkt. En sådan upprustning har också sedan lång tid varit en målsättning för vägbyggandet i landet. Numera är mer än 80 procent av landets riksvägar upplåtna för 10 tons axeltryck och 16 tons boggitryck. Av de genomgående länsvägarna är mer än 1/3 upplåtna för dessa höga belastningar. Upprustningen fortsätter genom insatser i form av såväl genomgripande vägombyggnader som broombyggnader och vägförstärkningsarbeten.

Med hänsyn till knappheten på resurser och behovet av åtgärder inom alla delar av landets vägnät måste emellertid dessa ombyggnads- och förstärkningsarbeten avgränsas till de starkast trafikerade lederna där trafikanternas vinster av den ökade bärigheten väl uppväger kostnader för samhällets insatser. På större delen av länsvägnätet kan därför några mera omfattande och dyrbara ombyggnadsåtgärder knappast komma i fråga. Vissa punktsatser såsom ombyggnad av svaga broar kan dock vara lönsamma, genom att de möjliggör temporära höjningar av den tillåtna belastningen t. ex. då vägen är tjälad. Jag vill emellertid i sammanhanget framhålla att en förutsättning

för att åtgärder på vägnätet skall kunna samordnas med nedläggningen av en flottled är att man från skogsindustrins sida planerar sina förändringar i transportsätt på längre sikt än hittills. Därigenom och genom samplanering med vägmyndigheten skapas den grundläggande förutsättningen för att förbereda vägnätet för de ökade belastningarna. Behövliga vägombyggnader kan då tas in i flerårsplanerna vid den revision som sker vart tredje år i den mån de har hög angelägenhetsgrad jämfört med andra vägföretag i landet.

Utnyttjandet av vägbyggandet i selsättningsskapande syfte berördes i direktiven inför upprättandet av flerårsplanerna för perioden 1967—1971. Däri förutsattes bl. a. att planerna skulle upprättas under hänsynstagande till att en viss del av vägbyggandet även i fortsättningen kunde komma att ske i form av beredskapsarbeten. De gällande planerna innefattar i enlighet härmed — förutom pågående projekt och sådana projekt som beräknas kunna komma till utförande inom ramen för den ordinarie vägbyggnadsverksamheten — även från trafikpolitisk synpunkt angelägna projekt av sådan storlek, art och lokalisering, att arbetsmarknadsmyndigheterna kan utnyttja beredskapsarbeten inom vägväsendet på bästa sätt. En rad vägföretag är därför nu förberedda och kan sättas i gång med kort varsel. Det ankommer på arbetsmarknadsmyndigheterna att avgöra om vägbyggandet på grund av arbetslöshet i vissa regioner bör utnyttjas som beredskapsarbeten och vilka beredskapsprojekt som i så fall skall utföras. Jag kan nämna att inom vägsektorn har under innevarande höst påbörjats arbeten inom ramen för flerårsplanerna med en beräknad kostnad av 53 miljoner kronor under budgetåret 1967/68. Företag för ytterligare 28 miljoner kronor är under övervägande, och dessutom pågår arbeten från tidigare år för 142 miljoner kronor.

Ang. viss ökad utbyggnad av vägnätet för tung trafik

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min interpellation.

På mina frågor om vi kunde påräkna kommunikationsministerns medverkan till en utökning av vägbyggandet med hänsyn till den ökade belastning som flottningsindragningar medför, med hänsyn även tagen till det besvärande arbetslöshetsläge som vi nu upplever, har jag tyvärr inte fått ett svar som inger löften. Svaret var närmast en redogörelse över den normala gången i dessa ärenden. Jag kanske kan hoppas på att kommunikationsministern i en kommentar något ytterligare utvecklar sin syn på just de extraordinära förhållanden som jag åberopat i min interpellation.

Om jag, herr talman, först får ge några kommentarer beträffande flottningsindragningen vill jag säga att jag inte betvivlar att huvudanledningen till dessa förändringar från transportörernas och från skogsindustrins sida är att flottningen i längden inte beräknas bli lönsam och att dessutom vissa kvalitetssynpunkter spelar en viss roll. Denna bedömning torde väl också på längre sikt inte kunna vederläggas ens om man lägger allmänna synpunkter på frågan.

I likhet med statsrådet ställer jag dock frågan: Kan det ur samhällsekonomisk synpunkt vara rimligt med en så hastig och som synes dåligt förberedd övergång till landsvägstransport som skett och som sker i vissa vattendrag? Har det över huvud taget gjorts några samhällsekonomiska bedömningar av de verkningar i trafikhänseende, om tillkommande kostnader beträffande vägnätet osv., som en så genomgripande strukturförändring som en hundraårig flottnings upphörande i en stor floddal innebär?

Vad vi saknar här och som påtalats i många sammanhang är den brist på samhällsekonomiska kalkyler om de långsiktiga verkningarna av de djupgå-

ende omvandlingar som sker på olika områden. I vårt land sker för närvarande en stark centralisering av näringslivet med en kraftig förskjutning av arbetskraft och människor utan att vi har klart för oss vad denna omflyttning kostar samhället som helhet, i vilken grad den är lönsam och de övriga konsekvenser som uppstår för samhället i stort.

För kort tid sedan diskuterades i riksdagen förändringar inom statens järnvägar, då man också efterlyste huruvida de företagsekonomiska bedömningarna inom företaget verkligen vägts mot den samhällsekonomiska totalbedömningen.

I en TV-intervju svarade generaldirektören i SJ på en fråga, om han hade gjort några utredningar beträffande vilka verkningar som uppstår i en bygd när järnvägen dras in, att en sådan bedömning inte hade förekommit. Jag anser att det i många fall fordras en sådan samhällsbedömning och att den även bör göras i fråga om de förändringar som nu är aktuella genom flottningstransporternas överförande till landsväg. Jag vill fråga om statsrådet är beredd att ta initiativ till sådana samråd med vederbörande intressenter, så att bästa möjliga planläggning kan åstadkommas till gagn för transportörer, arbetskraft inom berörda områden, vägmyndigheter och trafikanter.

Den som något följt frågan vet att stora förändringar redan sker sedan flera år. Även om denna interpellation i första hand avser en diskussion av dessa frågeställningar ur rikspolitisk synpunkt, vill jag som exempel nämna några siffror ur en utredning som gjorts av handelskammaren i Gävle, avseende en godstransportundersökning för Gävleborgs län. Man har kommit fram till att på väg 83, vars sträckning till större delen följer Ljusne älv, var gods-transportmängden i fråga om rundvirke 96 000 ton vid årsskiftet 1959/60. Man har alltså gjort en genomsnittlig bedömning. Godstransportmängden öka-

Ang. viss ökad utbyggnad av vägnätet för tung trafik

de till inte mindre än 273 000 ton vid årsskiftet 1965/66, alltså nästan en tredubbling på sex år. De prognoser man utarbetat i samma utredning pekar på en godsmängd i fråga om rundvirke år 1971 av 403 000 ton, och då var beslutet om flottningsindragningen i Ljusnan inte känt vid tiden för prognosens utarbetande.

Den transportökning som nu överföres till landsväg när det gäller Ljusnan är ungefär 14 miljoner kubikfot. För att exemplifiera vad det betyder kan jag nämna att det motsvarar per dag cirka 40 lastbilslaster om 30 ton eller 60 kubikmeter virke som under 250 av årets dagar ytterligare kommer att belasta ett redan ansträngt vägnät. Därtill kan läggas de planer som SJ har på att överföra en del av trafiken till vägnätet. Denna ökade trafikintensitet medför självfallet allvarliga olägenheter såväl ur vägunderhållssynpunkt som ur trafikteknisk och trafik-säkerhetssynpunkt.

Som jag, enligt det sätt på vilket jag här försökt utveckla frågan, ser på detta, hade det funnits anledning till samråd redan i ett tidigare skede, och det finns också alla skäl till en kraftig upprustning av vägnätet med hänsyn till de här påtalade förändringarna. Inom parentes sagt har jag vid undersökningarna med anledning av interpellationen funnit att just Gävleborgs län förefaller ganska underförsörjt beträffande vägbyggnadsmedel om man tar hänsyn till de klimatiska faktorer som där råder, ett tidigare dåligt utgångsläge, jämförelser beträffande biltäthet, trafikintensitet osv. Detta tänker jag dock inte ta upp till diskussion just nu, utan det kanske finns anledning återkomma därtill vid senare tillfälle.

Att frågan om vägbyggnaderna har sammankopplats med arbetslösheten beror på att jag anser det vara i högsta grad angeläget att meningsfyllt arbete ges dem som saknar sysselsättning samt att jag anser — även om meningarna

här är delade — att vägbyggen är lämpliga som beredskapsarbeten.

Inrikesministern har i ett svar i andra kammaren för någon tid sedan på en fråga av herr Larsson i Norderön sagt, att någon markant ökning av beredskapsarbeten på vägar inte är påräknad. Jag hoppas dock att statsrådet Lundkvist, som är den främste värnaren av vårt vägväsende, ändå vill lägga sitt ord i vägskålen, så att vi nu, bl. a. med hjälp av arbetsmarknadsmedel, får en angelägen upprustning av vägarna till stånd. Det skulle vara värdefullt med en kommentar till detta från statsrådet.

En upprustning av vägnätet inte minst i stödområdena och särskilt i inlandsområdena ter sig alltmer angelägen såsom en förutsättning för den lokaliseringspolitik och för de andra särskilda åtgärder som riksdagen driver och planerar framöver. Att döma av de rapporter som den pågående länsplaneringen lämnar torde vi nödgas öka ansträngningarna i framtiden för att finna sysselsättning och inkomster åt en mycket stor del av befolkningen i de nämnda områdena.

Efter vad jag här har sagt kvarstår min fråga, om statsrådet vill medverka till ett ökat vägbyggande i vinter och en planering inför nästkommande vinter, som också av allt att döma kommer att bli besvärlig ur sysselsättnings-synpunkt.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag är självfallet allmänt sett intresserad av att vid de avvägningar vi måste göra när det gäller att fördela de resurser, som står till förfogande för samhällsbyggande över huvud taget, just vägbyggandet skall få så stor andel som i och för sig är möjligt och önskvärt med tanke på den betydelsefulla roll som ett rationellt och väl utbyggt vägnät spelar för vårt näringsliv och därmed för vår försörjning i dess helhet.

Ang. viss ökad utbyggnad av vägnätet för tung trafik

Herr Johan Olsson tog upp några av de samhällsekonomiska bedömningar som han i likhet med mig anser bör ligga till grund för de avvägningar som här skall ske i skilda avseenden. Jag har i annat sammanhang redovisat de ansträngningar som regeringen gör för att genom olika former av effektivare samhällsplanering skapa just förutsättningar för sådana här bedömningar. Herr Johan Olsson gav själv exempel på någon form av sådan planering som vi för närvarande bedriver. Avsikten med denna planering är ju helt enkelt att vi den vägen skall bättre än tidigare kunna göra de samhällsekonomiska bedömningar och avvägningar som vi här alla tycks vara överens om bör ske i sådana här sammanhang.

När det gäller vägbyggandet och då särskilt de situationer som herr Johan Olsson har tagit upp i sin interpellation får vi pröva vägprojekten från fall till fall. Då bör regionalt också komma in i bilden just dessa överväganden, alltså vilken roll en väg spelar ur samhällsekonomisk synpunkt, vilken betydelse den har och vilken prioritering vägföretaget i och för sig bör ges. Jag kan framhålla att under senare år i anslutning till övergång från flottning till landsvägstransporter omprioriteringar har skett för olika vägbyggnadsföretag. Man har då fått taga speciell hänsyn till att en övergång skett från flottning till landsvägstransport. Även där, menar jag, är det av utomordentligt intresse för samhället i dess helhet, och borde vara det för det enskilda företag som överväger en sådan åtgärd, att företaget tidigt tar kontakt med vägmyndigheterna och förbereder sådana åtgärder bättre än vad som hittills kanske har varit fallet. Man kan till och med säga, att i den mån ett företag, som överväger att gå över från flottning till landsvägstransport när det gäller timmer, inte tar sådana kontakter i god tid och genom sina åtgärder kanske kommer att belasta ett vägnät på ett sådant sätt att man helt enkelt kan säga

att vägnätet i fråga inte bär dessa transporter, kan vederbörande företag riskera att sådana restriktioner beträffande den vägen kan komma att införas att den form av transport som företaget har tänkt sig inte kan genomföras. Det finns alltså ett gemensamt intresse för både företagen och samhället att ett företag tar kontakt när det överväger åtgärder av den karaktär som anges i herr Johan Olssons interpellation.

Jag tror alltså att man kan säga att det allmänt taget är svårt att finna de former vi i och för sig skulle önska för den samordning mellan den enskilda industrins investeringar och de offentliga investeringarna som vi vet att det ur samhällsekonomisk synpunkt föreligger ett så stort behov av. Regeringen arbetar emellertid medvetet på att finna sådana former för samhällsplaneringen i stort.

Vad slutligen SJ beträffar sade herr Olsson att SJ vill avlasta de tunga transportererna från järnväg till landsväg. Det vill inte SJ göra utan tvärtom. I enlighet med de trafikpolitiska målsättningarna har vi skapat bättre förutsättningar än tidigare för SJ att konkurrera om de tunga transportererna. Vi anser nämligen att det är till fördel att SJ i fri konkurrens med lastbilstrafiken kan få överta tunga transporter som i och för sig kan vara mindre lämpade för landsväg men som borde vara välkomna på järnvägarna.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Jag tackar för de kompletteringar som statsrådet Lundkvist gjort, och jag vill säga att jag delar uppfattningen att företag som avser att lägga ner flottningen i vissa vattendrag i god tid borde ta kontakt med berörda myndigheter för att planera en successiv och ur olika synpunkter gynnsam avveckling. Men så har inte skett i alla fall, och jag skulle vilja fråga om det inte funnes anledning för statsrådet

Ang. viss ökad utbyggnad av vägnätet för tung trafik

att ta initiativ till sådana samråd. I flera älvar hotas flottningen av nedläggning, och jag tror att det skulle vara välgörande om kontakter togs mellan vägmyndigheter och transportörer för att diskutera t. ex. en femårsplan angående virkestransporterna.

Statsrådet Lundkvist sade att vi i den pågående länsplaneringen får ett utmärkt instrument för att bättre kunna göra samhällsekonomiska bedömningar, men jag tror att vi i många stycken inte kan vänta på den, i varje fall inte i de områden som här har berörts.

Vad gäller SJ förstår jag helt och hållet att SJ inte vill överföra tung trafik till landsvägarna, men i varje fall lätta godstransporter av olika slag och persontrafik omdisponeras till landsvägarna med den politik som förs. Man frågar sig om det därvid har gjorts en samhällsekonomisk bedömning och om inte vägnätet kommer att belastas av viss trafik som blir till besvär.

Till slut vore jag också mycket tacksam för några synpunkter på frågan huruvida beredskapsarbetena på vägarna ändå inte kunde utvecklas ytterligare under de förhållanden som nu råder.

Herr STRANDBERG (h):

Herr talman! Både interpellanten och kommunikationsministern har varit inne på frågan om den totala samhällsekonomiska aspekten. Jag vill därför bara helt kort säga att vi senare i dag kommer att få ta ställning till dessa frågor på grundval av ett utlåtande från statsutskottet. Jag kan upplysa kammaren om att utskottet har enats om att det är angeläget att en översiktlig planering och effektiv samordning av investeringarna på trafik- och samfärdsområden sker i ökad utsträckning och med hänsyn till olika landsdelars behov och intressen. Det kanske allra väsentligaste, som jag är tacksam för att kommunikationsministern nu har un-

derstrukt, är följande uttalande: »Vid den integrerade trafikplanering som därvid måste komma till stånd synes böra beaktas inte blott de skilda trafikgrenarnas kostnadsansvar var för sig utan även deras inbördes beroende av varandra samt den totala samhällsekonomiska effekten vid olika investeringsalternativ.»

Det skall bli intressant att se hur man skall kunna klara detta oerhört komplicerade problem. Om riksdagen godtar utskottets enhälliga uttalande, som utmynnar i förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t, så får vi se vad det kan leda till för resultat.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Jag som bor i andra ändan av landet skulle kanske inte lägga mig i den här debatten rörande norrlandsproblem. Jag har emellertid så mycken kännedom på området att jag vågar säga att herr Johan Olssons interpellation är väl motiverad.

På fackmannahåll hyser man en viss oro inför den utveckling som sker i Norrland i dag genom nedläggningen av flottlederna och det hastiga överförandet av virkestransporterna till vägarna, vilka knappast är så utbyggda att de motsvarar transportbehovet. Man blir kanske ännu mer orolig för utvecklingen, när man nu får höra att statsrådet anser att vägmyndigheterna inte kontaktats i tid i dessa frågor.

Jag avsåg att aktualisera dessa problem i min egenskap av statsrevisor, men det visade sig att det inte finns några utredningar eller andra handlingar som ger klarhet över de ekonomiska och andra konsekvenser, som ett nedläggande av flottningen medför. Förra året hade jag tillfälle att ta upp dessa problem med industrichefer och skogsmän i berörda län, men jag fick inte några klarläggande, entydiga besked.

Ett nedläggande av flottlederna innebär ett omvälvande ingripande i de gamla transportförhållandena för sko-

Ang. viss ökad utbyggnad av vägnätet för tung trafik

gens produkter. Vi är inte i dag på det klara med huruvida en fullständig övergång till vägtransporter — trots vissa påtagliga fördelar — är samhällsekonomiskt motiverad. Man kan befara efterverkningar, som kan bli rätt allvarliga. Läget för skogsindustrierna i Norrland är i dag mycket ogynnsamt. Bortser man från sociala synpunkter, skulle timmer från Norrland med fördel kunna flottas söderut till isfria hamnar för förädling och därmed nå betydande vinster. Det är naturligtvis en utveckling som man inte räknar med ur norrländsk synvinkel. Skogens transportproblem är för Norrland en stor och allvarlig fråga, som inte förefaller allsidigt och grundligt penetrerad. Jag vill därför livligt instämma i herr Olssons önskan att statsrådet ägnar stor uppmärksamhet åt dessa problem och tar de initiativ som kan behövas för att skapa klarhet och därmed grund för en förutseende, rationell planering.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag skall inte ge mig in på någon SJ-diskussion i detta sammanhang. I mitt första inlägg här i kammaren underströk jag att med den nya trafikpolitiken eftersträvar vi att få en riktigare fördelning av transporterna på de för ändamålet mest lämpliga trafikmedlen. Då ligger naturligtvis järnvägstransporter utomordentligt väl till för tungt gods.

När det gäller behovet av samråd vid nedläggning av flottleder är vägverket genom sin regionala och lokala organisation på den punkten sannerligen berett till samråd. Vägverket tar också initiativ i den mån man finner att något sådant är på gång från företagsamhetens sida. Men någonting måste vi också fordra från de enskilda företagen på den här punkten. Det är inte alltid så lätt för vägverket att gissa sig till att man inom den enskilda företagsamheten umgås med planer på att lägga ned en flottningsled. Företagarna bör

i eget intresse överge sin tidigare attityd och så tidigt som möjligt ta kontakt med vägmyndigheterna. Man skulle då undvika att råka i den situationen att planerade transporter inte kan genomföras på grund av att det vägnät som står till förfogande inte tål belastningen.

När det gäller beredskapsarbeten i detta sammanhang har vi givetvis allt intresse av att sådana kan placeras just på vägbyggandet. På den punkten sörjer vägverket för att förberedelser är gjorda så långt, att man skall kunna ta i anspråk vägbyggande som beredskapsarbete. Men det måste ändå till syvende og sidst vara de arbetsmarknadspolitiska skälen som är avgörande för i vilka regioner sådana arbeten skall utföras. Mitt intresse för att pengarna går till vägbyggandet behöver interpellanterna inte vara oroliga för.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Bara en kort kommentar. Beträffande samrådet vill jag inte på något sätt ta de företag i försvar som underlåter att samråda med de myndigheter vilka kommer att få ta konsekvenserna av t. ex. indragen flottning. Men vi vet att företagen av naturliga skäl måste se dessa frågor ur egen företagsekonomisk synpunkt, och jag förstår att de snarast möjligt vill lägga om flottningen till transport på landsväg. Jag tror att det är fullt riktigt med hänsyn till både företagets bestånd och deras ansvar inför arbetskraften.

Vad som kommer till är samhällsekonomiska bedömningar. Man frågar sig ändå om inte kommunikationsministern har möjlighet att på något sätt här ta initiativ. Man kan inte gissa sig till vad som är på gång, säger han. Jo, det kan vi i dag. Vi vet att överläggningar om att överföra flottgods till landsväg förekommer beträffande varje vattendrag som nu används till flottning. Jag tror att det är sent, men det är kanske inte för sent för ett sådant samråd. Låt oss

göra en femårsplanering för flottningen i de vattendrag som nu har flottning. Det kan ju ske genom vägverket, och jag hoppas att det blir tillfälle till initiativ på den vägen.

Beträffande arbetsmarknadsfrågorna säger statsrådet att det är arbetsmarknadsstyrelsen som närmast avgör för vilka områden och med vilka objekt man skall få starta beredskapsarbeten på vägarna. Han avser för sin del inte att bromsa utan vill tvärtom stimulera beredskapsarbeten på vägarna, och det är jag tacksam för. Jag tror att det finns stor anledning att för arbetsmarknadsmyndigheterna understryka angelägenheten av det tillfälle vi nu har, nämligen att med arbetsmarknadsmedel verkligen få en upprustning av vägväsendet till stånd.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Herr Johan Olsson säger att han för sin del tror att det kan vara nödvändigt för de enskilda företagen att övergå från flottning till transporter på annat sätt inte bara ur företagsekonomiska synpunkter utan helt enkelt för att klara sysselsättningen i de bygder som berörs av dessa verksamheter. Men han säger att vad han vill ha bedömt är de samhällsekonomiska konsekvenserna av denna övergång.

Vi har alltså en allmän föreställning om att vi på olika sätt måste medverka till eller ha förståelse för behovet av rationalisering inom skogsnäringen. Men vi behöver gemensamma överläggningar mellan näringsliv och samhälle för att denna rationalisering skall kunna genomföras på ett så effektivt sätt som möjligt. Jag menar att företagen trots allt själva måste redovisa för myndigheterna när de avser att ge sig in på dylika transaktioner. Det är kanske inte bara frågan om att övergå från flottning till landsvägstransport. Ett företag kan befinna sig i den situationen att man överväger om man skall gå över

från flottning till landsvägstransport eller från flottning till järnvägstransport.

Företagsamheten kommer inte ifrån sitt ansvar. Herr Johan Olsson vill att jag skall ta initiativ. Jag markerar i denna debatt att företagsamheten har ett ansvar som på denna punkt sammanfaller med dess egna intressen. De lokala myndigheterna tar i skilda sammanhang alla initiativ som kan tas från statens sida för att göra företagsamheten uppmärksam på detta ansvar. Jag föreställer mig att man diskuterar dessa ting inom planeringsråden, där företagsamheten också finns företrädd. Gör man det inte, så bör man göra det. Nog skall samhället för sitt vidkommande vara alert för att få allt det samråd som vi behöver ha för att dessa frågor skall kunna lösas på bästa möjliga sätt.

Beträffande beredskapsarbetena får jag markera som jag tidigare sagt att vi är intresserade, från kommunikationsdepartementets sida att bereda möjligheter till att utnyttja vägprojekt som beredskapsarbeten.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. oljeskyddet

Ordet gavs därpå ånyo till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet LUNDKVIST, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr *Tistads* (fp) interpellation angående oljeskyddet, och nu anförde:

Herr talman! Herr Tistad har frågat mig om jag är beredd att påskynda överarbetningen av oljeskyddsutredningens förslag eller att tillsätta en ny utredning om beredskap mot oljeskador med uppdrag att lägga fram förslag i så god tid att proposition kan föreläggas vårriksdagen 1968.

Ang. oljeskyddet

Riskerna för oljeskador har ökat kraftigt med den stigande förbrukningen av olja. Av betydelse för faran för omfattande skador är också användningen av allt större enheter för transport av olja. Både när olja kommer lös från fartyg till sjöss och hotar att smutsa ned främst ytvatten och stränder och vid oljeutsläpp på land då bl. a. vattentäkter är hotade krävs snabba och effektiva åtgärder för att hindra allvarliga, ofta bestående skador.

Dessa problem berör inte bara vårt land. Sverige tar aktiv del i internationellt samarbete med sikte på att bekämpa oljefaran. Vi har sålunda biträtt en konvention som efter en skärpning som trädde i kraft i år i princip förbjuder oljeutsläpp i bl. a. Nordsjön och Östersjön och vi har anpassat vår lagstiftning efter konventionen. F. n. övervägs internationella överenskommelser med syfte att skapa ökad säkerhet mot oljeutflöde i samband med fartygsolyckor och bättre möjligheter att ingripa när olycka skett. Med länderna kring Nordsjön överlägger vi om ett avtal angående ömsesidig hjälp vid bekämpning av olja som har kommit lös till sjöss.

Här i landet har det senaste året flera praktiska åtgärder vidtagits för att komma till rätta med problemen. Sålunda har länsstyrelserna i vissa kustlän upprättat beredskapsplaner för oljebekämpning eller för ingripande vid alla slags katastrofer och i andra kustlän har sådan planläggning påbörjats. På initiativ av sprängämnesinspektionen, som är statlig tillsynsmyndighet på oljeområdet, har tillsatts en expertgrupp med huvudsaklig uppgift att ge tekniska råd åt alla som sysslar med ingripanden mot olja som har kommit lös.

Planerna bygger på samarbete mellan flera olika organ. Bland alla dem som förutsätts ta del i oljebekämpningen kan nämnas tullverkets kustbevakning, de kommunala brandkårerna och enskilda företag som är verksamma på detta område. Ledningsfunktionerna

har lagts på länsstyrelserna. Ingripanden enligt sådana planer gjordes i somras i några fall av oljeutsläpp utanför våra kuster med resultat att hot om svåra skador kunde effektivt avvärras.

Vi har alltså en provisorisk beredskapsorganisation för ingripande mot oljeskador. Det återstår emellertid att slutligt bestämma organisationen och ge den fastare former. Härvid måste flera, delvis svåra problem lösas.

Remissbehandlingen av oljeskyddsutredningens förslag, där en kommunal organisation för oljebekämpning föreslogs, visade att vissa finansieringsfrågor måste utredas ytterligare innan slutlig ställning kan tas till förslaget. Med anledning därav lämnades i uppdrag åt riksrevisionsverket att göra en sådan utredning. Denna beräknas vara klar till våren.

Det är vidare tydligt att oljeskyddsberedskapen hänger nära samman med samhällets beredskap mot andra olyckor. Frågan om organisationen av samhällets räddningstjänst utreds f. n. av räddningstjänstutredningen. Mycket talar för att en samordning bör ske av den bedömning som skall göras i fråga om oljeskyddsberedskapen å den ena och annan räddningstjänst å den andra sidan. Sedan oljeskyddsutredningens förslag lades fram har, som interpellanten påpekar, nya erfarenheter vunnits som tyder på att bekämpning till sjöss kan genomföras med större framgång än man tidigare räknat med. Detta aktualiserar samordningsfrågor och andra spörsmål som bör behandlas från delvis andra utgångspunkter än oljeskyddsutredningens. Bl. a. samordningsfrågorna bör utredas närmare innan slutlig ställning tas till organisationen av oljeskyddsberedskapen. Formerna för en sådan utredning övervägs f. n. i kommunikationsdepartementet.

Det går inte att i dag göra något bestämt uttalande om när ytterligare förslag till åtgärder för ett förbättrat oljeskydd kan läggas fram. Jag följer frågorna med stor uppmärksamhet och

Ang. oljeskyddet

kommer att verka för att åtgärder vidtas så snart förutsättningar härför föreligger.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lundkvist för svaret på min interpellation.

Statsrådet berörde inledningsvis det internationella samarbetet på oljeskyddsområdet. Jag finner det vara önskvärt att Sverige inte endast deltar, utan engagerar sig hårt i detta samarbete.

I redogörelsen saknar jag emellertid någonting om det speciella samarbete mellan de nordiska länderna som eventuellt förekommer eller överväges. När det gäller praktiska åtgärder för ömsesidig hjälp i en konkret situation är det väl de närmaste grannländerna som vi har det bästa utbytet av att samarbeta med då det är fråga om oljebekämpning till sjöss.

Men även med ett aldrig så väl utvecklat internationellt samarbete, där det gäller inte bara att ta utan också att ge, får vi i första hand tänka på de skyddsåtgärder som vi måste vidta och den beredskap som vi måste hålla här hemma. Statsrådet Lundkvist uppger att länsstyrelserna i vissa kustlän har upprättat beredskapsplaner för oljebekämpning och att det i somras gjordes ingripanden enligt sådana planer med gott resultat. Det var för mig en intressant upplysning. Jag har haft tillfälle att ta del av erfarenheterna från bekämpningen av de oljeutsläpp från okända fartyg som förekom på västkusten och på den skånska sydkusten i somras. Vid dessa tillfällen fanns inga beredskapsplaner fastställda för de berörda områdena, utan ingripandena fick improviseras. Det skedde såvitt jag kan bedöma på ett mycket skickligt sätt och med stor framgång. De planer som senare upprättades — i Malmöhus län fastställdes en plan den 25 augusti, i Göteborgs och Bohus län den 1 septem-

ber och i Hallands län den 25 september — bygger, om jag inte tar alldeles fel, på de erfarenheter som gjordes vid dessa pådrag under sommaren.

Det är alltså i dessa fall långtifrån så att ingripandena skedde enligt fastställda planer, utan tvärtom så att planerna får ses som ett resultat av ingripandena i fråga. Naturligtvis ifrågasätter jag inte riktigheten av statsrådets uppgift att sådana beredskapsplaner verkligen har prövats vid ingrepp mot oljeutsläpp under sommaren. Jag har som sagt bara erfarenhet från Skåne och västkusten, men jag tycker att det skulle vara intressant, om statsrådet ville tala om i vilka län de ingripanden skett som statsrådet avsåg.

Det finns, som statsrådet säger, beredskapsplaner i vissa kustlän. I andra kustlän har man börjat med en sådan planläggning. Man frågar sig i hur många län det finns färdiga planer, i hur många län planer är under arbete och i hur många län som ännu ingenting har åtgjorts.

Det här var fråga om kustlän, men vi har också inlandslän. Också där kan det ju inträffa skador genom löskommen olja. En tankbil välter och oljan rinner ut, en cistern springer läck osv. Det förekommer ju också en rätt betydande insjöfart med tankfartyg som berör flera län, i Trollhätte kanal, i Väneren och i Mälaren. Är det bara en händelse att ingen planering har skett eller är på gång i något inlandslän?

Det skulle också vara intressant att veta om den beredskapsplanering som har utförts av länsstyrelserna har skett helt på deras eget initiativ eller om regeringen har gjort någonting för att få i gång en sådan planering.

Allt vad jag kan få fram av statsrådets redogörelse för beredskapsplaneringen är att det finns beredskapsplaner i vissa kustlän. Jag tycker nog att statsrådet gör sig skyldig till någon överdrift när han avslutar den delen av sin redogörelse med att summera: »Vi har alltså en provisorisk bered-

Ang. oljeskyddet

skapsorganisation för ingripanden mot oljeskador.» Att det finns stora luckor i den organisationen talar statsrådet inte om i denna summering.

Mycket beror också på vad beredskapsplaner av detta slag innehåller. Jag har tagit del av planerna för tre kustlän. En av dessa planer utgörs av en allmän katastrofberedskapsplan, och den ryms på en och en halv A-4-sida. Det säger sig självt att den bara kan dra upp själva grunddragen i organisationen. Det viktigaste som denna plan innehåller är kanske att det senare kommer att utfärdas en länskatastrofplan med specialplaner för bl. a. polisverksamhet, sjukvård och brandförsvar. Beträffande den fråga vi i dag debatterar säger planen bara, att länsstyrelsen uppdrar åt kustdistriktschefen att förbereda samordning och ledning av katastrofbekämpning till sjöss, exempelvis skydd mot större oljeutsläpp — punkt och slut.

Vad jag nu anfört är inte menat som kritik mot någon länsstyrelse. De planer som har utarbetats innebär givetvis ett avsevärt framsteg och en god början, men jag har genom att nämna detta velat framhålla att den omständigheten att länsstyrelsen utfärdat en översiktlig plan ingalunda innebär att planeringen är färdig utan kanske bara att den just är påbörjad.

Enligt min uppfattning behöver vi en mycket hög beredskap på detta område — en beredskap av »brandkärstyp». När det gäller oljebekämpning till sjöss anser jag att det är en mycket lyckad lösning att bygga upp beredskapen på samverkan mellan de kommunala brandkårerna och den statliga kustbevakningen som man har gjort i en del fall. Men jag betvivlar att ens detta är tillräckligt, om det skulle inträffa en verklig katastrof i stil med Torrey Canyonolyckan. Då räcker det inte långt med kustbevakningens egna båtar utan man måste snabbt kunna mobilisera exempelvis också fiskebåtar och andra farkoster. Jag vet att man i

varje fall i mitt hemlän är i färd med att bygga upp en sådan organisation, men det behövs också en mycket stor insats av folk, om en katastrof skulle hända. Dessutom kommer det att gå åt enorma mängder bekämpningsmedel, som måste finnas i upplag på lämpliga ställen, om det skall vara en god beredskap. Olyckligtvis är de bekämpningsmedel som det här rör sig om mycket dyra. Enligt en tidningsuppgift motsvarar kostnaden för ett visst bekämpningsmedel — jag skall försiktigtvis inte nämna namnet — en krona per liter oskadliggjord olja.

Att hålla en effektiv katastrofberedskap är alltså en viktig uppgift och en kostsam affär. Det är väl knappast realistiskt att föreställa sig att man skall kunna lösa problemet på ett fullgott sätt, när ännu ingenting har bestämts om vem som skall stå för kostnaderna. Jag skulle i detta sammanhang vilja fråga, om det inte finns någon möjlighet att påskynda den utredning som riksrevisionsverket fått i uppdrag att göra. Herr statsrådet har sagt att utredningsarbetet skall vara klart någon gång på våren, men det är långt dit nu när den första snön just har fallit.

Det är enligt min mening av stor betydelse att man verkligen söker komma fram till effektiva men samtidigt något så när billiga metoder för att oskadliggöra löskommen olja. Det behövs uppenbarligen en hel del forskning på detta område. Sådan förekommer också, men det tycks vara så i många fall att man arbetar med samma problem på olika håll utan att komma i kontakt med varandra. Det behövs en samordning här i landet och på det internationella planet. Den expertgrupp som sprängämnesinspektionen har tillsatt kan givetvis få stort värde som informations- och samordningsorgan. Internationellt sett lär det vara på det sättet att IMCO har ett organ som har till uppgift att koordinera den forskning som sker på olika håll om metoder att angripa och oskadliggöra olja. Jag

Ang. oljeskyddet

förmodar att Sverige är med i detta arbete och att de som representerar Sverige i detta organ också håller god kontakt med de forskare som är verksamma här hemma.

Jag hade hoppats att få ett besked om att förslag snart var att vänta från regeringen, men något sådant besked har jag inte fått. Herr statsrådet talar om att samordningsfrågorna måste utredas närmare innan slutlig ställning kan tas till hur man skall organisera oljeskyddsberedskapen och att man i departementet funderar på formerna för en sådan utredning. Jag kan bara önska att det både funderas och utreds med största möjliga skyndsambet, ty oljeskyddsberedskapen är verkligen ett angeläget och brådskande problem.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Det sista som herr Tistad sade i sitt anförande vill jag livligt instämma i. Han har redovisat dels de många problem som hela denna beredskap inrymmer, dels de många kanske i och för sig nya frågeställningar som vi under den allra senaste tiden har ställts inför — de nya rön som har gjorts i anslutning till de senare årens katastrofer. Samtidigt beklagar han att vi inte har någon definitiv organisation för lösningen av dessa problem. Denna hans sammanställning gör det klart att det inte har varit så lätt att redan nu ha en definitiv organisation för dessa frågor.

Från svensk sida har vi i internationella sammanhang engagerat oss hårt för att få till stånd lösningar på detta område. Beträffande det nordiska samarbetet finns det beslut om en överenskommelse gällande efterlevnaden av bestämmelser till förhindrande av havsvattnets förorening genom olja. Här bedrivs ett fortlöpande och intensivt samarbete.

Herr Tistad frågade om den beredskapsorganisation som vi har inom landet kommit till på länsstyrelsernas

eget initiativ eller om regeringen har tagit några initiativ. På det kan jag svara att regeringen hela sommaren intensivt har följt dessa frågor och tagit upprepade initiativ, haft kontakt med samtliga länsstyrelser i landet och uppmanat dem att vidta åtgärder som innebär beredskapsplanering, i den mån de icke redan haft beredskapsplaner uppgjorda. Vi uteslöt ingalunda inlands-länen, som herr Tistad tror, utan hade direkt kontakt med dem just med tanke på att det även i de större insjöarna kunde förekomma risk för oljeutsläpp.

Vi har nu en provisorisk organisation. Jag har redan redovisat att jag är medveten om de luckor och brister som karakteriserar den. Vi utreder så fort tygen håller de frågor som sammanhänger med att nå fram till en mera definitiv organisation. Här kommer bland annat finansieringsfrågorna in i bilden. Oljeskyddsutredningen framlade sitt betänkande år 1965, men kommunerna vände sig emot tankegångarna i det. Man ansåg att finansieringen denna väg inte var rimlig, ty det skulle kunna belasta vissa kommuner för tungt.

Vi delade den uppfattningen och gav riksrevisionsverket i uppdrag att så snabbt som möjligt göra en ny utredning om just finansieringsfrågorna. En i sammanhanget inte minst viktig fråga är hur vi skall komma åt syndarna och i form av böter eller på annat sätt ta ut de pengar som de bör betala för vållade skador.

Jag har för min del varit angelägen att understryka att det är bråttom med denna utredning. Riksrevisionsverket har lovat att den skall vara färdig till våren 1968, och jag hoppas att man kan hålla det löftet.

Direktiven är nära nog färdigskrivna för ytterligare kompletterande utredningar, som vi anser bör ske i anslutning till de många samordningsproblemen när det gäller att bygga upp beredskapsorganisationen. Räddnings-

Ang. oljeskyddet

tjänstutredningen har redan i någon mån sysslat med dessa frågor. Men det har dykt upp nya problemställningar på senare tid, som enligt min mening gör det nödvändigt att ytterligare beakta vissa ting i detta sammanhang.

Jag vågar sammanfattningsvis påstå att regeringen försökt följa dessa frågor med stor uppmärksamhet och försöker vidta de åtgärder som är nödvändiga för att komma fram till en definitiv lösning av problemet. Herr Tistad kan vara övertygad om att vi under tiden till dess vi har den definitiva lösningen, kommer att, med begagnande av de erfarenheter som har gjorts inte minst under de gångna sommarmanaderna och i gott samarbete med länsstyrelserna, sörja för att den provisoriska beredskapen skall vara så effektiv som det över huvud taget är möjligt.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka kommunikationsministern för det senaste inlägget. Jag tror det är av mycket stort värde att det gjordes. Det angav en beslutsamhet och ett intresse för dessa frågor som kanske inte med samma intensitet kom till uttryck i svaret. Jag är mycket tillfredsställd härmed och tycker att vi efter detta nog kan se med tillförsikt på kommunikationsdepartementets handhavande av dessa frågor.

Jag skulle emellertid bara på ett par punkter vilja anmäla en något avvikande mening. Kommunikationsministern menar att man på grund av att förhållandena förändras så snabbt skall dröja med att skaffa sig en definitiv organisation. Jag tycker att man såvitt möjligt på alla samhällslivets områden skall ha definitiva organisationer, men dessa organisationer skall kunna anpassas efter de förändrade krav som uppstår. Det är väl så att det under mycket lång tid — ända fram till dess att den pla-

nering som här omtalats påbörjades under sommaren — har rått ett ganska organisationslöst tillstånd på detta område. Man har i alltför hög grad fått improvisera. Jag är glad att höra att regeringen med anledning av de händelser som inträffade i somras tog initiativ och satte i gång länsstyrelserna med denna planering. Jag är ledsen om jag drog den felaktiga slutsatsen av redogörelsen, att intresset inte hade sträckt sig till inlandslänen. Det tyckte jag mig kunna utläsa ur interpellationssvaret, där det endast talas om kustlän. Men jag skulle vara intresserad av att veta hur många län som verkligen har en sådan planering, hur arbetet har fortskridit och hur pass väl landet i dag är täckt av dessa planer. Innan jag fått höra det kan jag knappast endosseera kommunikationsministerns uttalande att vi har en provisorisk organisation på detta område, ty om denna organisation endast förekommer fläckvis, vill jag knappast kalla den för annat än en lokal organisation på vissa håll.

Det är mycket riktigt som kommunikationsministern här säger, att vi måste komma åt syndarna. Det är väl ett av de stora och svåra problemen här. Jag skulle dock vilja säga att om man skall prioritera så är det viktigare att skydda våra stränder och våra vatten mot olja än att komma åt syndarna. Jag säger detta därför att jag har fått uppgift om att det vid en överläggning från rikspolisstyrelsens sida hade uttalats en motsatt uppfattning, och den finner jag mycket underlig. Jag tror att vad man bör sträva efter är att hos alla myndigheter försöka få en enhetlig syn på dessa frågor för att få till stånd ett gott samarbete. Som statsrådet säger, är det många från olika håll som måste engageras i det här arbetet, och det är då av vikt att man kan samarbeta utan att prestigesympunkter och ovidkommande hänsyn spelar in och utan annan strävan än att få ett gott resultat av de mycket viktiga aktioner det är fråga om.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Det är självfallet att vi från kommunikationsdepartementets sida kommer att följa upp de initiativ som vi tog under sommaren när vi hade kontakt med alla länsstyrelser för att se i vilken omfattning man har fått fram denna provisoriska beredskapsplanering. Vi arbetar med dessa frågor, och vi kommer att så småningom få en sammanställning. Vi vill självfallet ha den i god tid innan nästa säsong — om jag får använda det uttrycket i detta sammanhang — står för dörren.

Vad beträffar syndarna måste jag nog säga att det är en viktig faktor i detta sammanhang att spåra upp dessa, ty i den mån vi kan få effektiva metoder att komma åt syndarna med uppnår vi en förebyggande effekt.

Herr Tistad missförstod mig om herr Tistad trodde att jag menade att det fanns anledning att dröja med att komma fram till en definitiv planering. Det menade jag inte, utan jag menar att vi så snabbt som möjligt bör komma fram till en definitiv organisation. Vi har emellertid en del utredningsarbete som är rätt besvärligt att klara av först, och vi skall under tiden försöka skaffa en så effektiv provisorisk organisation som det över huvud taget är möjligt.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 55, i anledning av proposition med förslag angående rösträtt för utlandssvenskar m. m. jämte motioner.

I proposition nr 145 hade Kungl. Maj:t (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att antaga förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen och

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

2) lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).

Det under 1) upptagna förslaget åsyftade att bereda vissa utlandssvenskar möjlighet att delta i andrakammarval och folkomröstningar i Sverige.

Svensk medborgare, som flyttat utomlands och upphört att vara mantalsskriven i Sverige, skulle efter ansökan upptagas i röstlängd och därmed få möjlighet att delta i val, om han uppfyllde de villkor, som riksdagsordningen föreskrev för rösträtt och hade varit kyrkobokförd i Sverige någon gång under de fem kalenderåren närmast före det år, då röstlängden upprättats. Sitt svenska medborgarskap skulle sökanden styrka genom intyg om innehav av giltigt svenskt pass.

De nya bestämmelserna hade föreslagits träda i kraft den 1 januari 1968.

I anledning av propositionen hade väckts följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 893, av herr Dahln m. fl., och II: 1108, av herr Wedén m. fl., samt

2) de likalydande motionerna I: 894, av herr Holmberg m. fl., och II: 1107, av herr Bohman m. fl.

Under den allmänna motionstiden hade väckts följande motioner om rösträtt för utlandssvenskar:

1) de likalydande motionerna I: 81, av fru Segerstedt Wiberg, och II: 110, av herr Hamrin i Jönköping,

2) de likalydande motionerna I: 379, av herr Dahln m. fl., och II: 477, av herr Ohlin m. fl., samt

3) de likalydande motionerna I: 380, av herr Holmberg m. fl., och II: 474, av herr Bohman m. fl.

I motionerna I: 893 och II: 1108 hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att 53 b § mom. 2 första satsen i lagen angående ändring i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen skulle erhålla den lydelse, motionerna visade, vilket förslag avsåg, att utlands-

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

svenskar skulle erhålla rösträtt om de någon gång varit kyrkobokförda i Sverige.

I motionerna I: 894 och II: 1107 hade anhållits, att riksdagen måtte vidtaga sådana ändringar i det lagförslag, som framlagts genom proposition nr 145, att utomlands bosatta svenska medborgare finge möjlighet att utöva rösträtt vid val till riksdagens andra kammare där-est de någon gång varit kyrkobokförda i riket.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att motionerna I: 81 och II: 110, I: 379 och II: 477 samt I: 380 och II: 474 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; ävensom

2. att riksdagen måtte, med avslag på motionerna I: 893 och II: 1108 samt I: 894 och II: 1107, för sin del antaga de i proposition nr 145 framlagda lagförslagen med de ändringarna, att 1 § punkten 2 och 53 f § första stycket lagen om val till riksdagen erhöles i utlåtandet angiven lydelse.

De av utskottet föreslagna ändringarna i Kungl. Maj:ts förslag voro av redaktionell natur.

Reservation hade angivits av herr *Sveningsson* (h), fru *Segerstedt Wiberg* (fp) samt herrar *Hernelius* (h), *Sörenson* (fp), *Wahlund* (cp), *Magnusson* i Tumhult (h), *Hamrin* i Jönköping (fp), *Boo* (cp) och *Norrby* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 893 och II: 1108 och i anledning av motionerna I: 894 och II: 1107, för sin del antaga de i proposition nr 145 framlagda lagförslagen med de ändringarna, att 1 § punkten 2, 53 b § första stycket 2) och 53 f § första stycket lagen om val till riksdagen erhöles i reservationen angiven lydelse.

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Det är på sitt sätt ett ganska märkligt förslag som kammaren i dag har att ta ställning till. Genomförs det av regeringen framlagda förslaget om rösträtt för utlandssvenskarna blir Sverige det första land i Norden och ett av de mycket få demokratiska länder i världen som har kunnat sörja för att dess medborgare får tillfälle att delta i hemlandets val även under tid då de är bosatta utomlands.

Krav på en reform i denna riktning har upprepade gånger framställts i riksdagen, och de utredningar som under senare år har sysslat med frågan har inte saknat vilja att nå fram till en positiv lösning. Det har emellertid visat sig vara förenat med betydande svårigheter att konstruera en teknisk lösning som är tillfredsställande både från principiella och praktiska synpunkter. Så mycket mer glädjande är det att den tekniska konstruktion som nu har redovisats i propositionen har godtagits av ett enhälligt konstitutionsutskott. Min glädje skulle ha varit ännu större om enigheten inom utskottet hade gällt inte bara tekniken utan också principen. Så är tyvärr inte fallet.

I propositionen har föreslagits en viss begränsning i rösträtten för utlandssvenskar på det sättet, att rösträtt förbehålles de utlandssvenskar som någon gång under de senaste fem åren före valet har varit bosatta i Sverige. Denna tidsbegränsning vill de borgerliga ledamöterna i utskottet inte godtaga.

Deras principiella inställning är tydligen den, att alla svenska medborgare, oavsett om de någonsin har haft eller någonsin kommer att få någon annan anknytning till Sverige än själva medborgarskapet, skall ha rätt att delta i val till den svenska riksdagen.

Denna ståndpunkt från de borgerliga reservanternas sida ger mig anledning att något närmare förklara hur vi inom regeringen har resonerat oss fram till det i propositionen föreslagna femårs-villkoret.

Vad som gör frågan om utlandssvenskarnas rösträtt komplicerad är att utlandssvenskarna utgör en mycket heterogen grupp. Som jag har framhållit i propositionen ingår i gruppen både svenskar som har emigrerat i egentlig mening — dvs. definitivt har lämnat Sverige i avsikt att skapa sig en ny framtid i ett annat land — och svenskar som bor i ett främmande land under ett begränsat antal år t. ex. för studier eller som representanter för svenska företag eller som tjänstemän i internationella organisationer. Beträffande den senare kategorin, svenskar som är borta endast några få år, är det tydligt att ganska starka skäl talar för att de får behålla sin rösträtt under vistelsen utomlands. Men är det lika rimligt att även emigranter skall få rösträtt? Är det t. ex. rimligt att en svenska som gifter sig med en utlänning och bosätter sig i mannens hemland skall kunna delta i ett svenskt riksdagsval, fastän det är alldeles klart att hon inte har en tanke på att återvända till Sverige? Eller är det rimligt att en person som har svenska föräldrar men ända sedan födelsen är bosatt utomlands och kanske aldrig har satt sin fot i Sverige skall få rösta i våra svenska val?

Nu kan man naturligtvis säga att dessa frågeställningar inte har så stor praktisk betydelse, därför att personer som saknar anknytning till Sverige kan väntas avstå från att göra ansökan om att få utnyttja rösträtten. Detta är nu inte så alldeles säkert. Men i varje fall förefaller det berättigat att efterlysa vissa principer när man utformar nya rösträttsvillkor.

Inom regeringen har vi sagt oss att det principiellt riktiga är att rösträtt i svenska riksdagsval ges endast till sådana utlandssvenskar som på ett mera påtagligt sätt berörs av de beslut som den svenska riksdagen fattar. I konsekvens med den tanken vore det bäst om man kunde förbehålla rösträtten för dem som kan väntas återvända till Sverige inom en inte alltför avlägsen

Ang. rösträtt för utlandssvenskar framtid. Som lätt inses är det omöjligt att införa ett villkor av det slaget i lagstiftningen. Man får i stället lov att hålla sig till utlandssvenskens anknytning till Sverige i det förflutna när man utformar rösträttsvillkoren. Denna anknytning kan emellertid inte få ligga hur långt tillbaka i tiden som helst. Dels är ovissheten större om utlandssvensken någonsin kommer att återvända till Sverige ju längre tid han har varit borta, dels är det berättigat att anta att en utlandssvensks förtrogenhet med svensk samhällsutveckling och med de problem som är aktuella i den svenska dagspolitiken generellt sett blir mindre ju längre tid som har förflutit från det han lämnade Sverige.

Det ligger i sakens natur att metoden med en tidsgräns ger en schematisk avgränsning av den röstberättigade personkretsen. Men med den nu föreslagna femårsgränsen tror jag man kan säga att alla de kategorier utlandssvenskar som det är särskilt angeläget att få med också omfattas av reformen.

För en tidsgräns kan också anföras andra skäl. Ett utmärkande drag i lagstiftningen på det valrättsliga området är sedan gammalt att man ställer stora krav på valsäkerhet. Det har ansetts angeläget att förebygga att obehöriga personer, dvs. sådana som inte uppfyller de allmänna rösträttsvillkoren, får tillfälle till valdeltagande. Vill man ha med utlandssvenskar i röstlängden får man finna sig i en viss uppmjukning av annars normala valsäkerhetskrav. Men om man såsom reservanterna förordar tar med alla utlandssvenskar, även sådana utlandssvenskar som har varit borta från hemlandet under decennier, betyder det i praktiken att man helt ger upp valsäkerheten. Det finns inga möjligheter att på ett tillfredsställande sätt kontrollera om en utlandssvensk, som har lämnat Sverige för 20—30 år sedan, fortfarande är svensk medborgare. Vid så lång frånvaro har ett svenskt pass inte något större bevisvärde.

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

Reservanterna vill tydligen helt bortse från de principiella och praktiska synpunkter som har varit vägledande för regeringen vid dess ställningstagande. De bygger sitt förslag på ett rent teoretiskt resonemang. De menar att § 16 riksdagsordningen utan åtskillnad ger alla svenska medborgare, som har uppnått föreskriven ålder och inte är ommyndigförklarade, rösträtt oavsett om de bor inom landet eller utomlands. Varje begränsning i rösträtten med hänsyn till bosättningsförhållandena strider enligt reservanternas mening i princip mot grundlagen. Det är en märklig uppfattning. För att någon skall få rösta krävs ju förutom att han uppfyller rösträttsvillkoren uttryckligen också att han finns upptagen i röstlängd såsom röstberättigad. Om han inte är upptagen i röstlängden, hjälper det inte att han styrker att han uppfyller alla övriga villkor för rösträtt. Det framgår med all önskvärd tydlighet av de motivuttalanden som gjordes när rösträttsvillkoret bosättning inom riket, dvs. mantalsskrivning, utgick ur riksdagsordningens text. Skälet till ändringen var helt enkelt att man ansåg att den nya lydelsen bättre än den gamla gav uttryck för »de modifieringar i och avvikelser från de uppställda valrättsvillkoren som i tillämpningen uppkomma därav att man ansett sig böra av praktiska skäl göra rätten för den enskilde att avge sin röst beroende av huruvida han blivit i röstlängden upptagen som röstberättigad».

Nej, fru Segerstedt Wiberg och herrar reservanter, det är en mer än egenomlig grundlagstolkning som ni för till togs. Jag vill bara ytterligare understryka, att § 16 riksdagsordningen fick sin nuvarande lydelse år 1909 och att den under de nära sex decennier som har gått sedan dess har tillämpats så att i princip endast svenskar, som är bosatta i Sverige, har rösträtt. Det tog mycket lång tid, innan någon inom riksdagen kom på tanken att de bestämmelser i vallagstiftningen och folk-

bokföringslagstiftningen som utesluter utlandssvenskar från rösträtt skulle vara grundlagsstridiga. Med reservanternas tolkning av § 16 riksdagsordningen har konstitutionsutskottet vid upprepade tillfällen intagit grundlagsstridiga ståndpunkter när frågan om utlandssvenskarnas rösträtt har varit uppe till debatt. Detta gäller även de borgerliga ledamöterna i konstitutionsutskottet. Så sent som år 1964 ställde sig de borgerliga ledamöterna i konstitutionsutskottet bakom en motion om utlandssvenskarnas rösträtt, som innebar att rösträtten begränsades till sådana utlandssvenskar som inte hade varit borta från Sverige längre tid än 10 år. Då fann man på borgerligt håll uppenbarligen inte något grundlagshinder eller annat hinder mot en begränsning av utlandssvenskarnas rösträtt av i princip samma slag som den regeringen nu föreslår.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Justitieminister Kling har framhållit att det är ett märkligt förslag som vi nu behandlar, nämligen att svenska medborgare, som är bosatta utomlands, skall tillerkännas rösträtt. Det är väl riktigt att ett sådant rösträttsförhållande inte förekommer i så många länder, men önskemålet har förts fram många gånger och under lång tid.

Med anledning av de uttalanden som justitieministern har gjort skulle jag vilja fråga: Hur kan justitieministern veta vilken kontakt med Sverige dessa utlandssvenskar har som varit borta längre tid än fem år? Det är inte möjligt att klara ut om de har för avsikt att komma tillbaka till Sverige och bosätta sig där eller om de följer de svenska förhållandena. Jag skall beröra den saken senare i mitt anförande.

En klassificering av medborgarna skall det vara, har vi fått höra. Någon ting annat är inte möjligt. Vidare har vi fått veta att det under årens lopp har fattats grundlagsstridiga och olyck-

liga beslut i konstitutionsutskottet. Det är riktigt att när frågan togs upp motionsledes av oppositionspartierna 1964, innefattades i det provisoriska lagförslaget som vi då lade fram den begränsningen att endast de som varit borta i högst 10 år skulle få rösträtt. Emellertid får man väl i det sammanhanget ta hänsyn till det kompakta motståndet från socialdemokratiska partiet mot att någon av utlandssvenskarna skulle få rösträtt. Jag hälsar med stor tillfredsställelse att justitieminister Kling i dag är mildare i sina uttalanden om oppositionen än han var 1964, ty då hette det att den ställning som oppositionen hade intagit var ett första grundskott mot den svenska demokratin.

Herr talman! Rätt många frågor återkommer här i riksdagen det ena året efter det andra i motioner, interpellationer, enkla frågor och debatter av olika slag, men det är nog ganska svårt att finna något annat ärende som förts fram så intensivt under så lång tid som frågan om utlandssvenskarnas rösträtt. Kanske bör det vid detta tillfälle framhållas att 35 å 40 år har förflutit sedan denna fråga första gången fördes fram i riksdagen. Under alla dessa år har motståndet varit starkt, men motiven för detta har skiftat från den ena tidpunkten till den andra. Regeringen och regeringspartiet har alltid hittat något skäl till motstånd, så att svenska medborgare som vistas utomlands och enligt grundlagen har rösträtt inte kunnat utnyttja denna rättighet. Flera utredningar har arbetat utan brådska, olika förslag har förts fram, och det hela har dragit ut på tiden.

Nu kan även reservanterna vara tillfredsställda med att riksdagen fått ett förslag i positiv anda. Även om rösträtten för utlandssvenskarna enligt regeringsförslaget blir starkt begränsad, och även om det föreliggande förslaget bara är en partiell reform, så är det ändå ett steg i rätt riktning. Det förslag som regeringen lagt fram i proposition nr 145 och som konstitutionsutskottets

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

majoritet med 10 röster mot 9 har godkänt ger ingen anledning till anmärkning när det gäller den procedur som skall tillämpas för att ett antal utlandssvenskar skall få utöva sin rösträtt. På denna punkt råder, som justitieministern konstaterat, enighet.

Det utredningsförslag som lades fram för något år sedan och som innebar att här skulle ske en grundlagsändring har nu sopats undan, då en sådan ordning inte var nödvändig. Att detta förslag om grundlagsändring lagts åt sidan är det nog ingen som sörjer över. Att man inte vidhåller att kontrollen över utlandssvenskarnas rösträtt skall knytas till mantalsskrivningen utan till kyrkobokföringen samt att ett giltigt svenskt pass skall vara det instrument som är grundläggande för den nödvändiga kontrollen kan också godtagas utan erinran.

Vad vi däremot inte kan finna vara riktigt utan måste vara kritiska emot är regeringens förslag, som utskottsmajoriteten bifallit, om den femåriga tidsgränsen. Förslaget är så sparsamt att endast de som varit kyrkobokförda här något av de senaste fem åren får rösträtt. Många löften har under de senaste tio åren givits om att utlandssvenskarna skall få sin rösträttsfråga ordnad. När nu dessa löften skall infrias, hade vi inte väntat en så begränsad reform att endast en del av dem det gäller skall få sin rösträtt.

Femårsgränsen innebär att bara en del av utlandssvenskarna, som sammanlagt beräknas uppgå till 60 000—65 000, får tillfälle att avgiva sin röst. Förslaget är som jag redan sagt bara en partiell reform, och en så stark begränsning av rösträtten kan vi reservanter inte godta. Utskottet stryker under vad departementschefen framhåller att man, om man vill ha en positiv lösning, måste acceptera regler som innebär en schematisk avgränsning av den röstberättigade personkretsen — en uppfattning som reservanterna inte har någon förståelse för.

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

Reservanterna anser att här behövs ingen tidsgräns. Även de som varit borta längre tid än fem år bör få tillfälle att rösta, om de i övrigt uppfyller de uppställda kraven. Har dessa utlandssvenskar grundlagsenlig rätt att rösta, skall inte regering och riksdag göra en klassificering som verkar på sådant sätt, att den ene får rösta medan den andre i samma situation inte får någon rösträtt. Det går inte att hävda att den nu föreslagna femårsgränsen skulle vara ett rättvist system.

Justitieministerns slutsats är felaktig, när han antager att den som varit borta från Sverige längre tid än fem år nog inte återvänder till hemlandet igen. Man måste också i hög grad ogilla att förslaget bygger på tanken att den som varit borta mer än fem år inte är så förtrogen med svensk samhällsutveckling och aktuell politik, att han får rösta. Det är enligt min mening alldeles omöjligt för regering och riksdag att avgöra, huruvida den eller den svenske medborgaren, bosatt i ett annat land, har för avsikt att komma tillbaka och bosätta sig i Sverige. Att rösträtten skall knytas till ett visst kunskapsmått om Sverige är också ett tidigare okänt begrepp och ett fullständigt orimligt rösträttshinder, som grundlagen helt naturligt inte känner till. För några år sedan ville man införa ett skattestreck, nu skall det vara ett kunskapsstreck. I båda fallen är det lika orimligt.

Den som har varit borta från Sverige längre tid än fem år — kanske betydligt längre tid — och ändå har kvar ett så starkt intresse att han vill underkasta sig det besvär som är förenat med att skicka in en ansökan att få rösta, att till denna ansökan foga ett intyg om giltigt pass och att vid valet avlämna sin röstsedel, han bör få denna möjlighet. Han är, tycker jag, mer kvalificerad för att få rösta än den som varit borta en kortare tid. Han måste då ha ett så betydande intresse för Sverige att inte just han bör hindras.

Femårsgränsen är godtycklig, den fö-

reslås utan saklig motivering och den bygger på ett antagande som enligt min mening inte kan försvaras. Den enda motivering som finns är att utlandssvenskarnas rösträtt skall hållas inom så snäva gränser som möjligt. Här finns uppenbarligen ett starkt intresse att begränsa den skara av svenska medborgare som skall få tillfälle att utöva sin rösträtt på detta sätt, ett intresse av att se till att rösternas antal blir så litet som möjligt.

Det regeringsförslag som nu föreligger och som utskottets majoritet godkänt med förankring i denna olyckliga tidsgräns innebär att den som varit utomlands något år och kommer innanför tidsgränsen 1968, mister sin rösträtt sedan 1970. Är det verkligen någon som anser att detta är ett riktigt och rättvist förslag?

Vi reservanter anser att tidsgränsen i sin helhet skall försvinna. De som varit borta upp till 20 år kan kontrolleras på centrala folkbokförings- och uppborrdsnämnden, och de som varit borta längre och påminner om sin rösträtt kan kontrolleras i respektive församlings kyrkoböcker där de varit kyrkobokförda. Kontrollen för dessa äldre årgångar behöver inte vålla några särskilda bekymmer, och vårt förslag behöver alltså inte föranleda några svårigheter ur kontrollsynpunkt. Allt talar för att det här inte skall vara någon tidsgräns, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Till 1955 års valutredning överlämnades en gång en skrivelse undertecknad av 2 000 utlandssvenskar som önskade erhålla sin grundlagsenliga rösträtt. Sedan dess har många nya krav framställts av allt fler utlandssvenskar. Detta sammanhänger delvis med att utlandssvenskarnas skara ständigt ökar allteftersom de internationella förbindelserna av olika slag växer.

Under dessa år har regeringen givit till känna varierande meningsyttringar. Utrikesministern har i lyriska ordalag skildrat utlandssvenskarnas insatser och talat om att dessa svenskar utgör »en levande del i utvecklingen här hemma». Herr Sträng har i något annorlunda tonfall talat om »personer som lämnat landet för att slippa fullgöra sina skyldigheter mot samhället». Justitieministern har mer talat om svårigheten att ge dem rösträtt, eftersom en sådan rösträtt kunde betyda »avsteg på ett viktigt grundlagsfrågorna näraliggande område».

I dag har frågan förts ett betydelsefullt steg framåt, och den tekniska lösning som här har givits förefaller mig vara elegant och smidig. På den punkten skulle jag vilja lyckönska justitieministern. Men av vilket skäl regeringens till en väsentlig princip upphöjt femårsgränsen har jag svårare att förstå. Justitieministern säger att reservanterna resonerar teoretiskt. Enligt justitieministern är tydligen pass en handling som man ger även till personer vilkas medborgarskap man är ovisst om. Det har inte förefallit mig så vid de granskningar vi har gjort i konstitutionsutskottet, men om justitieministern tror det, skall jag inte polemisera.

Utlandssvenskar som varit ute mer än fem år, säger justitieministern här, utgör en mycket heterogen skara. Hur vet justitieministern det? Mig veterligen finns det ingen utredning eller undersökning i det avseendet. Justitieministern sade själv alldeles därefter att det är omöjligt att kontrollera denna skara. Man kände inte till dessa människor, och därför kunde man inte ge dem rösträtt, ty då kom valsäkerheten i fara. Resonemanget förefaller mig inte helt konsekvent.

Det är riktigt som justitieministern här påpekade att vi år 1964 nöjde oss med en tioårsgräns, även om den konstruktion vi ville ge lagen var i någon mån en annan än dagens efter vad jag kan se. Vi har ändrat oss, och vi har ändrat oss i en liberalare riktning, ef-

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

tersom vi har erfarit hur stort intresse det finns bland utlänningar som varit ute längre än tio år. Och som sagt, mig förefaller det som om även justitieministern hade ändrat sig. Han har tidigare varit mycket avvisande i den här frågan och vill nu ge utlandssvenskarna rösträtt på vissa villkor. Hade justitieministern varit mera intresserad och inte avvisande, hade vi inte behövt syssla med denna fråga så länge som vi nu har gjort.

Och hur är det med denna femårsgräns som nu har blivit en princip? Vi resonerar, säger man, teoretiskt: de som varit ute längre har ingen anknytning till Sverige. Justitieministern kanske tillåter mig att ta fram ett konkret exempel som ligger ganska nära till hands för mig.

Det finns många utrikeskorrespondenter som informerar svenska folket om vad som sker ute i världen — en hel del av dem informerar väl också omvärlden om hur det ser ut i Sverige. Sveriges största morgontidning har i New York en utlandskorrespondent som väl närmast blivit en institution. Denne man har varit ute drygt 18 år. Han är hemma varje sommar och förefaller mig ha relativt god kontakt med Sverige. Han är gift, hans hustru anlitas varje höst av den svenska FN-delegationen. Jag tror inte att det finns någon som inte säger att hon är en ovanligt god kraft, en kraft som delegationen har mycket stor nytta av. I sin verksamhet deltar hon i delegationens överläggningar. Hon röstar för Sverige i FN och har även efter vad jag vet uppträtt i generalförsamlingen å Sveriges vägnar.

Här har vi alltså en person som utåt kan få representera Sverige. Men när hon vill använda rösträtten här hemma får hon inte detta. Det är möjligt att justitieministern svarar mig att detta är ett extremt fall, men jag tror att det finns många sådana. Det är nog inte svårt att plocka fram dem, om justitieministern vill det. I varje fall

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

förefaller det mig som om vi inte resonerar mer teoretiskt än justitieministern när han gör femårsgränsen till en princip, en princip som regeringen anser väsentlig.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Efter det anförande som statsrådet Kling hållit behöver jag inte syssla med annat än vad reservanterna här framhållit.

Först skall jag säga något beträffande den grundlagsenliga rätten. 16 § riksdagsordningen innehåller inte bara det här första stycket, utan det finns två stycken till, och grundlag är väl grundlag. Man skall inte bara läsa en del utan man bör väl läsa paragrafen i dess helhet. Och är det nu på det viset att man säger att grundlag skall efterlevas, då skall också den övriga delen av grundlagen efterlevas.

Det resonemang som man för måste alltså vara felaktigt. Grundlagen gäller ju i sin helhet beträffande 16 §, och de två andra styckena gäller vissa skyldigheter eller vad vi vill säga, som man skall uppfylla. Det är förutsättningar för att man skall ha rösträtt.

Nog om detta.

Herr Sveningsson betygsätter också. Han är något av en magister. Han betygsätter utredningarna och säger att de varit långsamma, medvetet långsamma. I 1955 års valutredning var partivänner eller i varje fall en partivän till herr Sveningsson med. Jag tror att man inte skall betygsätta på detta sätt, ty utredningen har väl ändå arbetat för att söka få fram ett resultat, och resultatet kom 1962.

När den utredningen var ute på remissbehandling, blev den trots den långa tiden rätt väl sönderskjuten, så sönderskjuten att den inte kunde läggas till grund för en lagstiftning be-

träffande utlandssvenskarnas rösträtt. Det var framför allt valsäkerhetsvillkoren som man där sysslade med.

Vidare görs ett påstående som inte är helt riktigt, nämligen att socialdemokraterna skulle ha gjort ett kompakt motstånd mot rösträtten. Hur var situationen 1964? Jo då förelåg en motion, där man inte ville avvakta utredningsmannens förslag. Man kan nog påstå att förslaget var sådant att valsäkerheten var mycket otrygg. Motionärerna föreslog då en provisorisk lag och var beredda att acceptera en tioårsgräns. Det var förvånande att man i ett provisorium ville ha en tioårsgräns. Vi får väl tolka det så att man var på det klara med att man inte kan låta rösträtten vara obegränsad. Det var mot detta förslag från borgerligt håll som socialdemokraterna den gången reste kompakt motstånd, och det gällde inte själva frågan om utlandssvenskarna skulle ha rösträtt eller inte. Det är felaktigt att påstå något sådant.

Jag tror att det var en felsägning av fru Segerstedt Wiberg, när hon talade om »utlänningar». Hon menar väl utlandssvenskar. Inom utskottet berättade en av ledamöterna att han hade träffat en person som hade varit bosatt i Amerika i 40 år och som var svensk medborgare. Denne hade inte någon annan kontakt med Sverige än släkt i det här landet. Han skulle alltså med den obegränsade rätt som här föreslås — han har alltså varit kyrkobokförd här i landet — vara en av dem som skulle bli röstberättigad. Var och en som försöker att tänka litet sansat på detta problem kommer nog att säga sig att det väl ändå måste finnas någon begränsning. Det är i alla fall att gå litet väl långt om en person som har flyttat från Sverige och inte har för avsikt att någonsin återvända hit skulle få bli röstberättigad.

Jag ber, herr talman, med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tyckte nog att utskottets ärade ordförande inte riktigt klarade ut begreppen i detta grundlags-sammanhang. Jag vill bara konstatera att om de personer, som befinner sig inom femårsgränsen, skall få rösträtt, behövs ingen ändring av grundlagen. Det säger väl mycket om att vår uppfattning i detta avseende är riktig.

Jag har inte sagt att utredningarna medvetet har dragit ut på tiden, men de har tagit lång tid, och det går inte att förneka att det har tagit lång tid innan det har lagts fram ett förslag i positiv riktning. Som jag sade i mitt första anförande är det nära 40 år sedan förslaget i denna fråga lades fram första gången i riksdagen. Det är inte alltid, herr talman, som det tar så lång tid mellan framläggandet av ett förslag och ett beslut i frågan. Det har tagit så lång tid att vi från oppositionssidan tycker att det har varit ett kompakt motstånd från socialdemokratin. Hade viljan varit god, hade det gått att lösa problemet tidigare.

Det har erinrats om att vi föreslog en tioårsgräns år 1964. Då bör man också ha i minnet att vad vi föreslog var en provisorisk lagstiftning. Vi hade en förhoppning om att det skulle bli en slutgiltig lagstiftning, innan dessa tio år hade gått ut.

Om man ser på det förslag som motionsledes lades fram och det förslag som behandlas i dag, finner man att skillnaden inte är så stor. Jag tycker för min del att valsäkerheten hade varit lika stor, om det förslag jag nämnt hade godtagits. Det fanns den gången — som jag redan sagt — ingen anledning att tala om att förslaget var ett grundskott mot demokratin.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Såväl utskottsutlåtandet som reservationen, såväl regeringsförslaget som oppositionens linje i den

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

na fråga präglas av ett trångt och kort-siktigt nationellt betraktelsesätt, inte av ett långsiktigt internationellt perspektiv.

Den fråga det här gäller har ett intimt samband med Sveriges relationer till andra länder, men framför allt hänger den principiellt samman med det mycket större internationella problemet om vilka rättigheter som bör tillerkännas personer som för längre tid flyttar från sitt ursprungsland utan att förvärva medborgarskap i det nya landet. Det problemet kan väntas få allt större dimensioner till följd av en stegrad befolkningsomflyttning mellan länderna. Det måste med tiden framtvinga en debatt på det internationella planet.

Man kan här, såvitt jag förstår, tänka sig två principiella lösningar, antingen den att de som för en följd av år flyttar från sitt ursprungsland behåller alla sina rättigheter från detta land, eller också den motsatta principen, att de får en växande del av de rättigheter som gäller i inflyttningslandet.

Vi står mitt uppe i en process vars konsekvenser är svåröverskådliga. Vi måste räkna med att åtskilliga människor för ganska lång tid väljer att bosätta sig och arbeta i ett annat land utan att ens utnyttja möjligheten att där förvärva medborgarskap. De kan ha växlande planer, deras återflyttning kan ske vid olika tidpunkter, kanske aldrig. Vad som än blir fallet framstår det för ett modernt internationalistiskt betraktelsesätt som naturligt att dessa nyinflyttade dras in i samhällets verksamhet och bereds möjligheter att påverka den miljö som de lever och arbetar i. Vi intar redan den attityden i vårt eget land till de utlänningar som nu bidrar till vår välfärdsutveckling. Vi är angelägna om att de inte skall isoleras, vi vill integrera dem i helheten. Såvitt jag vet föreligger inga hinder för en här boende och arbetande utlänning att delta i ett svenskt politiskt partis verksamhet. Därmed förvärvar han också

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

rätten att delta i nomineringen av kandidater till allmänna val — givetvis kandidater med svenskt medborgarskap. Man är angelägen om att dessa utlänningar skall dras in i fackliga organisationer och på den vägen också kunna utöva ett visst medinflytande. Man hoppas, exempelvis på LO-sidan, att utlänningar skall ställa upp och låta välja sig som ombud vid fackliga kongresser. Tack vare den fackliga sektorns vikt i vårt samhälle får de också här möjlighet till medinflytande. Men vi hamnar så småningom i en tvetydig situation, därför att gränsen kommer att gå vid själva valet till den lagstiftande församlingen.

Man kan fråga sig vilka politiska beslut som är viktigast för människor i denna situation. Det är klart att de i enskilda fall starkt kan påverkas av politiska beslut i sitt ursprungsland, men det sannolika är att de i flertalet fall i väsentligt högre grad påverkas av besluten i den miljö där de lever och verkar. Det må gälla socialpolitik, socialförsäkringar, skatter, skolor, sjukhus, bostäder och mycket annat. Man kan invända att utlänningar väl ändå inte skall ha något slag av medinflytande på utrikespolitik och försvarspolitik. Jag vill ingalunda hävda att dessa delar av politiken är betydelselösa, men jag är inte övertygad om att en sådan invändning har någon större tyngd.

Jag är väl medveten om att de perspektiv jag här försöker antyda säkert inte på länge kan mogna fram i praktiska beslut. Situationen är alltför ny, tankarna måste vänjas vid vad vi här står inför. Men jag frågar mig ibland var vi kan hamna i Europa, om vi inte så småningom angriper detta problem.

Jag har frågat mig vad som händer med den schweiziska demokratin exempelvis när tidvis 40 procent av dem som arbetar i den schweiziska industrin är utestängda från ett reellt medinflytande på den schweiziska politiken via valen. Om vi fortsätter på den vägen, blir det så i våra europeiska samhällen

att en del av dem som nu bygger upp välståndet, som tar de sämsta jobben, som har de värsta villkoren, förblir utestängda från utformningen av hela den miljö där de har att verka.

Det är alltså en tänkbar princip för den framtida utvecklingen. Den motsatta principen är att ensidigt knyta rösträtt och samhällsinflytande till medborgarskap oberoende av bosättning. Det är vad den svenska riksdagen i dag tycks vara benägen att göra. Den linjen måste ovillkorligen möta praktiska och principiella betänkligheter. Det är ingen tillfällighet att agitationen för utlandssvenskars rösträtt och motsvarande agitation för andra utlänningars rösträtt mött så mycket motstånd just därför att det finns både stora principiella svårigheter och praktiska svårigheter. Det är ingalunda på något sätt självklart att den som lämnat ett kollektiv där han delat vissa rättigheter och vissa förpliktelser skall behålla alla rättigheter och samtidigt slippa ifrån en del av kollektivets förpliktelser. Det finns enstaka undantagsfall, där man verkligen har löst denna fråga. Särskilt gäller detta Frankrike, men jag tillåter mig hävda att utlandsfransmännens rösträtt snarast är att betrakta som en ideologisk rest av det franska kolonialväldet.

Man har här i debatten uttryckt allmän tillfredsställelse med den tekniska lösning som justitieministern presenterat. Jag kan inte helt dela denna tillfredsställelse. Den anordning det här gäller innebär att man bortåt ett halvår före valen skall vara tvungen att själv anmäla intresse för att delta i valen.

Nu visar all erfarenhet att den sortens anordning ensidigt gynnar de människor som har vana att handskas med papper, att ta kontakt med myndigheter. Det är ett speciellt socialt och kulturellt urval. Varje typ av förhandsregistrering i samband med val har en konservativ tendens. Det mest slående exemplet på detta är ju Förenta staterna, där man alltså för amerikanarna i landet har den ordningen, att de i god

tid före valet skall låta registrera sig. Det är ju en av de bidragande orsakerna till att man i Förenta staterna har ett påfallande lågt valdeltagande, att de fattigaste, de kulturellt mest eftersatta grupperna i stor utsträckning ställt sig utanför valen, och att man följaktligen får mer konservativa valutslag och en mer konservativ politik än det amerikanska folket förtjänar.

Man hävdar gärna i debatten att frågan om att ge utlandssvenskarna rösträtt är en fråga om att skapa rättvisa. I själva verket skapar man, hur man än gör, nya orättvisor. Om utlandssvenskarna betraktas som ett kollektiv, så är det i praktiken uteslutet att inbördes ge dem likvärdiga möjligheter och likvärdiga incitament att delta i valen. Det skall gå över beskickningar och konsulat. Det är inte möjligt att sprida vallokaler ut över främmande länder. Närheten till huvudstaden, närheten till konsulat, ekonomiska möjligheter att utnyttja den här valmöjligheten kommer ytterligare att snedvrída urvalet av dem som kommer att delta i valen. Om man läser en av de utredningar som har föregått dagens förslag, så finner man också sådana egendomligheter som att svenskar bosatta i Schweiz får alldeles speciella besvärigheter genom att de måste bege sig till Liechtenstein för att rösta. Man kan också läsa ut, att det inte är alldeles säkert om svenskar bosatta i Frankrike på längre sikt kommer att beredas möjligheter att därifrån delta i val i hemlandet. Just denna fråga om utlänningar bosatta i ett land skall delta i valkampanjer eller dras in i valpropaganda och rösta i sina ursprungsländer skapar verkligen vissa problem för de länder som de är bosatta i. Allt detta går man förbi i regeringsförslaget och i den aktuella debatten. Man rör sig i stället med många godtyckliga påståenden, delvis motstridiga. I en av de utredningar som ligger bakom förslaget talas det om den gamla invändningen att det kan bli en mycket besvärande propaganda bland utlandssvenskarna,

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

men att man inte behöver ta någon notis om den saken, ty det blir säkert en mycket begränsad propaganda. Samtidigt hävdar man att utlandssvenskarna har goda möjligheter att hålla sig informerade om hemlandets politik. Dessa båda teser går helt enkelt inte ihop. Man har på många håll högst överdrivna föreställningar om utlandssvenskars möjligheter att någorlunda kontinuerligt orientera sig om vad som sker i deras ursprungsland. Tillåt mig anföra ett exempel. Av vissa skäl befann jag mig på resa i Förenta staterna år 1957 vid tiden för den stora pensionsomröstningen. Jag var självfallet ytterst angelägen att få veta resultatet. Ingen av de amerikanska tidningar som jag lyckades spåra upp hade ett ord att berätta om denna en av de viktigaste händelserna i svensk efterkrigspolitik. Någon vecka i efterskott lyckades jag faktiskt få tag i procentsiffrorna i alla fall tack vare en obetydlig liten notis i ett av de små svensk-amerikanska nyhetsblad som ännu vid den tiden överlevde men som väl sannolikt i dag har lagts ned. Detta gällde Förenta staterna, ett land med rätt livliga kontakter med Sverige. Hur förhåller det sig då med möjligheterna att orientera sig om svensk politik i andra länder med annan struktur och kanske på större avstånd från vårt land?

Man skulle kunna rada upp många andra tekniska och praktiska invändningar mot det förslag som här framlagts, men det är klart, att alla dessa invändningar med långt större tyngd drabbar reservationen, som just genom att inte sätta någon tidsgräns alls får helt orimliga konsekvenser. Det är klart att mina allvarliga betänkligheter mot regeringsförslaget i och för sig skulle motivera ett yrkande på avslag. Jag vet att det är lönlöst — vad förmår man mot ett enhälligt konstitutionsutskott? I denna situation tvingas jag att rösta på regeringens otillfredsställande förslag för att förhindra oppositionens helt omöjliga alternativ.

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

Herr HERNELIUS (h):

Herr talman! Herr Björk förde i första delen av sitt anförande in en mycket intressant principiell frågeställning. Den finns där, och den är mycket viktig, men jag tror som herr Björk att det är en lång väg att vandra innan man kommer fram till någon lösning av de problemen.

Jag skulle också — för att ett ögonblick återvända till valrätten — vilja isolera den från övriga rättigheter och skyldigheter och säga att det ju också finns ett stort antal utlandssvenskar som arbetar i länder där valrätt aldrig förekommer eller, om den över huvud taget finns, endast är en chimär. Jag har svårt att förstå varför utlandssvenskar i dessa länder skulle berövas varje tillfälle till medborgerlig handling vid en valurna då de ju i alla fall är svenska medborgare.

Jag skulle också vilja varna herr Björk för att generalisera beträffande kategorin utlandssvenskar. Han gjorde det kanske ännu mer i den senare delen av sitt anförande då han anmälde sin allmänt negativa syn. Ett av skälen till denna negativism var, framhöll herr Björk, att utlandssvenskarna är konservativa. Jag vet inte det. Han sade att den som känner till papper och bestämmelser får en viss fördel framför den som inte gör det. Det är väl riktigt, men det gäller ju också här hemma. Den som vet vilka socialbidrag som är tillgängliga har möjlighet att använda sådana utan att därför vara särskilt konservativ eller särskilt pappersförfaren. Hur många är det inte som varit ovetande om existensen av kommunala bostadsbidrag och därför blivit utan sådana även på platser där kommunala bostadsbidrag utdelas, för att ta ett exempel? Hur många är det inte som stannar hemma från en valhandling i Sverige därför att de inte känner till bestämmelsen om äktamakeröstning eller över huvud taget inte känner till bestämmelserna om hur det

går till vid ett val? Det är lyckligtvis en sjunkande procentsats, men den finns där.

Den jämförelse som gjordes med Schweiz kanske var något ensidig eftersom större delen av de 40 procent som under vissa perioder arbetar i Schweiz avser att inom kortare eller längre tid återvända till sina hemländer. Det finns ett annat och mera allvarligt problem i den schweiziska demokratin och rösträtten, och både herr Björk och jag är medvetna om vad det är för ett problem.

Jag skall emellertid nu gå över till att tala om propositionen och utskottsutlåtandet, och jag vill gärna förena mig med lyckönskningarna till justitieministern för att han som förste nordiske justitieminister nu ställer sig bakom ett förslag, enligt vilket medborgare med mer eller mindre fast bosättning utomlands får tillfälle att rösta. Det är ett framsteg, och det är glädjande att så kan ske. Det kommer att uppskattas, inte minst utomlands. Om man kämpar emot en reform i många år och till sist går in för samma reform blir blommorna kanske litet mera prunkande än vad de skulle ha blivit om man hade gått in för reformen från början. Men skälet till detta finns redan angivet i Bibeln — i berättelsen om den förlorade sonen. Det må vara skäl till att det kan vara ganska vackra blommor som överrättes till herr Kling i sammanhanget.

Beträffande femårsgränsen blev jag något överraskad när i argumenteringen för densamma grundlagen infördes. Jag har, och det gäller också herr Pettersson, läst propositionen och funnit att justitieminister Kling säger att utlandssvenskarnas rösträtt löses utan grundlagsändring. Det är inte några bestämmelser i grundlagen som gör rösträtten beroende av bosättningen. Jag kan inte finna att det skulle vara någon skillnad mellan fem och tio år eller att inte ha någon gräns alls, så

länge man infriar vallagens bestämmelser om röstlängd, och det avser regeringsförslaget att göra.

Även ett annat yttrande av justitieministern förvånade mig. Justitieministern säger i propositionen, lika väl som han sade i dag, att om man stannar vid en femårsgräns torde rösträttsreformen inbegripa alla de kategorier av utlandssvenskar som det är särskilt angeläget att få med. Jag vill här sätta ett stort frågetecken. Vi kan ha många exempel i ena eller andra riktningen. Jag hade, herr Pettersson, dock inte trott att herr Adamssons farbror i Föränta staterna skulle komma in även i kammaren; han fanns i utskottet — mer än nog. Det är väl ingen som tror att denne farbror som varit borta så länge från landet skulle göra sig mödan att anmäla sig till denna röstlängd, att skaffa sig röstsedlar och sedan i god tid bege sig över vida vatten och land till ett röstavgivningsställe. Det exemplet är inte riktigt realistiskt.

Den kategori jag tänker på är något mer realistisk, men man kan ju inte lagstifta för kategorier, det har justitieministern alldeles rätt i. Jag vill bara nämna det som ett exempel på femårsgränsen. Det gäller inte tidningsmännen — dem har fru Segerstedt Wiberg redan talat om — som verkligen har nära kontakt med Sverige. Nej, det gäller en annan grupp svenskar, som har stor betydelse för vårt näringsliv, för vår sysselsättning och för vår produktion, nämligen alla svenska försäljare, konstruktörer och projektörer som är bosatta utomlands och varav flertalet för att kunna verka faktiskt måste vara borta längre tid än fem år från hemlandet. Det är en kategori människor som ofta kommer ut såsom mycket unga. De lockas kanske av utlandet. Det var ju innan Mallorca och Kanarieöarna fick den roll i vår budget och vårt tänkande som de har nu. Dessa människor beger sig alltså relativt tidigt ut och möter nya förhållanden i ett nytt land. De får anpassa sig efter

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

detta. De får arbeta hårt. Efter några år bildar de kanske familj. De får barn och därmed besvärligheter med skolgång. Allteftersom åren går blir de alltmer rotade i den nya miljön. De kanske är hemma på semester och drömmer om att komma hem och få njuta en pensionärstillvaro hemma. De håller emellertid en mycket nära kontakt med hemlandet.

Dessa människor skulle med den strikt iakttagna femårsgränsen — är den en regel skall den strikt iakttagas — för det mesta inte få tillfälle att någonsin utöva en valhandling. Jag tycker att det är ganska hårt mot dem. De arbetar ju i realiteten för Sverige och för svensk sysselsättning. Det gäller personer av skiftande ekonomisk standard. Några har lyckats väl och är rika, rent av utomordentligt rika. Andra har det mycket knappt och mycket besvärligt, medan andra åter lever under så att säga normalomständigheter. Deras utlandsvistelse gör emellertid att de inte har något alternativ. De har väldigt svårt att komma tillbaka och ge sig in på den svenska arbetsmarknaden och att få sin utkomst här hemma. De är därför, om inte dömda, så nära nog tvingade att stanna kvar på sina poster utomlands. Det är av denna kategori människor som en betydande del av svensk exportindustri drar nytta och därmed i sista hand hela vårt samhälle.

Jag tycker därför, herr justitieminister, att femårsregeln är för schematisk. Den var onödig att komma med i detta sammanhang. Jag vill inte säga att jag skulle ha ansett den idealiska lösningen vara att inte ha någon gräns alls. Man har ju alltid olika grader av rättvisa och orättvisa när man stiftar lag och då särskilt när man stiftar skattelag; det får vi se nästa vecka. Jag tycker ändå att gränsen är för snäv och för hårdhänt. Man skulle kanske ha kunnat vara något generösare och litet mera frigjord i bedömningen och givit större utrymme för många kategorier,

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

som nu alltså har hamnat vid sidan av det hela.

Sedan skall jag med anledning av vad herr Björk sade om den bristande kännedom om Sverige som kan finnas bland utlandssvenskar avsluta mitt anförande med en liten fråga, som en kvällstidning ställde till en person på gatan, som det heter, när Sverige inte hade devalverat. Då frågade vederbörande tidning vederbörande röstberättigare person: Vad tycker ni om devalveringen? Svaret kom: Devalveringen gäller ju bara export och import — det har ju inte vi konsumenter med att göra.

Herr **BJÖRK** (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hernelius tycks alldeles ha missförstått mitt resonemang om den konservativa tendens som blir resultatet av regeringsförslaget i denna fråga. Det är alldeles klart att de människor som har vana att handskas med papper och vana att närma sig myndigheter alltid har fördelar framför sina medbröder. Men just denna omständighet har vi ju på hemmaplan försökt undvika i samband med val genom att göra valhandlingen så enkel som möjligt för samtliga medborgare oberoende av deras förutsättningar i detta avseende.

Det är också en märklig debattteknik som herr Hernelius använder. När jag pekar på ett allvarligt problem i Schweiz, som kan bli allvarligt även för oss på längre sikt, svarar han med att Schweiz har ett ännu allvarligare problem, nämligen avsaknaden av kvinnlig rösträtt, ett problem som vi sedan länge har löst.

Sedan tycker jag att det var en aning oförsiktigt av herr Hernelius, liksom av justitieministern, att framhålla att här är det fråga om det första förslaget i Norden. Det kan ge vissa associationer. Vart har ni nu tagit vägen, alla nordister? Här föreslås i alla möjliga frågor att man bör ha en samordnad

nordisk lagstiftning. Tänker man sig nu i denna speciella fråga att storebror Sverige skall gå i spetsen, medan de andra skall komma tultande efter? Frågan har tangerats en gång på 1950-talet i Nordiska rådet. Då fanns det tydligen mycket starka betänkligheter, men nog skulle det vara ganska önskvärt, om man nu skall ha sådana här arrangemang, att få någorlunda enhetliga nordiska regler, eftersom en stor del av problemet just gäller nordbor som är bosatta i det närmaste nordiska grannlandet.

Om jag inte är alldeles fel underrättad, har frågan varit på tal i Finland, fast den där har strandat på betänkligheter från ett borgerligt parti. Jag har också hört sägas att man där skulle laborera med en lägre tidsgräns än vad det är fråga om i det svenska förslaget.

Inte är det något särskilt bra uttryck för nordism att angripa saken på det här sättet, lika litet som det är uttryck för någon europeisk anda, som vi ibland uppmanas att visa, och ännu mindre för en allmän internationalism. Man handlar tvärtom enligt den kända principen »Blott Sverige svenska krusbär har».

Herr **HERNELIUS** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Björk att vad jag uttalade om de schweiziska kvinnornas uteblivna rösträtt inte var något svar på herr Björks fråga utan en komplettering. Allt är inte debattteknik här i världen, herr Björk, även om herr Björk tror det.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp):

Herr talman! Jag har tittat på konstitutionsutskottets utlåtande och funnit för det första att av »förstakammarhalten» har tio ledamöter deltagit i beslutet, för det andra att någon centerparti-representant icke återfinnes där. Centerpartisterna i andra kammaren finns på reservationssidan, där ledamöterna bara är nio. Tydligen har vikarien för

vårt parti på förstakammar sidan röstat med regeringen, vilket jag tycker var litet märkligt. Jag vill fråga den konstitutionella expertis som är företräd i denna kammare hur det hela riktigt klaffar.

Vidare fäster jag mig vid en argumentation som har framförts här. Det nämndes en hälsning från finansministern, som nu tyvärr har lämnat kammaren. Han hade uttalat att han var ohågad att ge skatteskolkarna utomlands rösträtt här hemma. Det är en synpunkt som gamla bondeförbundet på sin tid hade all reverens för och som — kanske som ett arv från koalitionstiden — lever kvar hos finansministern. Men skatteskolkarna här i Sverige får ju rösta, och därför förstår jag inte varför skatteskolk bedöms olika i det ena och i det andra fallet.

Herr Björks argumentering var litet lustig. Han konstaterade — och han upprepade det senare och diskuterade det med herr Hernelius — att ett visst kunnande och en viss förmåga att handskas med offentliga papper finns hos utlandssvenskarna. Såvitt jag förstod, var det en försvärande omständighet, varför han satte ett frågetecken för om sådana människor borde ha rösträtt. Jag förstår att det låg en annan tanke bakom, nämligen misstanken att de i detta avseende något kunnigare skulle ha en konservativ inställning. Jag konstaterar att i så fall skulle mitt parti, när det gäller pappersexercis och dylikt, vara ett mycket radikalt parti, eftersom vi ligger ganska illa till när det gäller rösträttsförsändelser i Sverige och hands kandet med de papper som därmed sammanhänges. Om slutsatsen är galen i det ena fallet, är den väl galen även i det andra fallet — det kan man väl konstatera i förbifarten.

Herr Björk menade att det stöter på klassorättvisa att utlandssvenskar som har det bra ställt och har färdigheter inom skilda områden får rösträtt, medan utlänningar, som åtar sig de sämsta

Ang. rösträtt för utlandssvenskar jobben och därmed har det svårast men likväl deltar i produktion, förvägras rösträtt här i Sverige. Herr Björk tyckte att det låg en liten motsättning häri, men han drog inga slutsatser i den detaljen — han drog över huvud taget inga slutsatser annat än att han skulle rösta med regeringspartiet, men det gissade jag när han begärde ordet.

Medan justitieministern säger att svenskar som varit utomlands i fem år kan för litet om svenska förhållanden för att få rösta, har herr Björk vissa sympatier för att begåva även utlänningar, som kommit hit för helt kort tid sedan men som »deltar i produktionen» med svensk rösträtt. Det borde väl finnas något sammanhang i tänkandet inom regeringspartiet också.

Herr talman! Ingenting har sagts från centerpartihåll i denna fråga. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Jag skall be att få lämna en kort upplysning. I utskottsutlåtandets närvaroförteckning återfinnes ett namn på en förstakammarledamot, som inte satt med vid behandlingen av ärendet. Jag syftar på herr Palm — det får alltså bli en kartong på det namnet. Vidare var vår vice ordförande, herr Torsten Andersson, sjuk då ärendet behandlades i utskottet, och någon annan centerpartist fanns då inte att tillgå. Detta är skälen till att det finns 19 ledamöter och 9 borgerliga reserverter.

Jag hoppas att detta är det svar som herr Nilsson ville ha.

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Jag skall be att få göra några ganska korta kommentarer till ett par av de anföranden som hållits här tidigare.

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

Det förefaller som om herr Sveningsson fortfarande talar om att det skulle föreligga en grundlagsenlig rösträtt för utlandssvenskarna. Jag tycker att det framgått ganska klart av vad herr Georg Pettersson sagt och av mitt första anförande att så inte är förhållandet. Jag får be herr Sveningsson att genom protokollet ytterligare ta del av mitt första anförande.

Det framgår alldeles klart av motivuttalandena till 1909 års grundlagsreform att man var medveten om att grundlagsändringen icke var avsedd att ge utlandssvenskarna rösträtt. Flera talare har här sagt att socialdemokraterna skulle vara motståndare till en reform på detta område. Fru Segerstedt Wiberg sade att jag har varit helt avvisande, och både fru Segerstedt Wiberg och herr Sveningsson talade om att motiven har skiftat. Det har de ingalunda gjort. Jag har vid upprepade tillfällen både i denna kammare och i medkammaren fått svara på frågor om en reform på detta område. Jag har flera gånger — kanske litet väl optimistiskt — sagt att jag hoppades att en reform skulle komma vid en viss tidpunkt. Motivet till att jag inte har lagt fram något förslag förrän i år är helt enkelt det, att vi inte tidigare hade någon tillfredsställande teknisk lösning. De tidigare förslag som framlagts av olika kommittéer kunde inte accepteras. Men en mycket skicklig man hittade på en lösning åt mig, och den lösningen har jag lagt fram för riksdagen.

Herr Hernelius talade om att femårsgränsen, som regeringen föreslagit, skulle ställa många anställda i svenska utlandsföretag utan rösträtt. Jag har en annan erfarenhet än herr Hernelius därvidlag. Enligt min erfarenhet är dessa svenska tekniker, affärsmän o. s. v. inte utomlands så länge att de skulle förlora sin rösträtt. De brukar efter några års stationering vid det svenska företagets utlandsavdelning komma tillbaka till Sverige på några år innan de sedan reser ut igen.

Herr **BJÖRK** (s):

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsons inlägg föranleder inga närmare kommentarer från min sida. Om man inte vill förstå en talare så blir det naturligtvis också omöjligt att förstå honom.

Däremot skulle jag gärna till justitieministern vilja rikta en fråga, som jag glömde i mitt första anförande. Det gäller en detalj i propositionen, men enligt min mening är det en särskilt betydelsefull detalj.

Justitieministern säger här i tämligen förbigående att den omständigheten att någon vid sidan av sitt svenska medborgarskap även har utländskt medborgarskap inte i och för sig bör hindra att han blir upptagen i röstlängd. Jag måste säga att jag blev chockerad när jag läste detta uttalande. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att det här öppnas möjligheter för vissa personer att utöva rösträtt i två länder — de två länder där de råkar ha medborgarskap.

Kampen för allmän och lika rösträtt fördes en gång under parollen »en man — en röst». Här skulle man alltså helt i förbigående vara beredd att bryta mot denna princip. Om jag har förstätt uttalandet rätt hoppas jag att detta allvarliga skönhetsfel rättas snarast möjligt antingen genom regeringsförslag eller motionsvägen. Om jag har missförstått saken vore jag mycket tacksam om justitieministern kunde lugna mig.

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! På herr Björks fråga vill jag bara svara att detta är en fullt medveten anordning. Enligt ett tidigare förslag, som framlagts av en kommitté, skulle vederbörande avge en försäkran på heder och samvete att han icke jämte sitt svenska medborgarskap hade utländskt medborgarskap. En sådan bestämmelse är ganska meningslös. För att vi skall kunna straffa vederbörande för att han eventuellt avgivit en falsk för-

säkran måste vi ha honom här i landet, och det går inte.

Dessutom förekommer det redan att människor som har annat medborgarskap jämte ett svenskt medborgarskap har rösträtt och kan utöva denna rösträtt här i Sverige.

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste säga att jag inte är särskilt lugnad av justitieministerns besked. Den omständigheten att det redan förekommer vissa oförligheter på detta område tycks mig inte vara skäl till att vi skall acceptera en vidgning av dem. Det är ju alldeles klart att vi måste räkna med möjligheten att i framtiden ett växande antal människor kommer att förvärva dubbelt medborgarskap och alltså enligt regeringens förslag får tillfälle att till skillnad från alla andra utöva rösträtt i två länder.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag vill säga till herr Pettersson att det givetvis var en felsägning när jag talade om utlänningar och inte utlandssvenskar — låt vara att debatten sedan har kommit att röra sig om utlänningarnas rösträtt. Det är givetvis i och för sig en intressant debatt, men frågan kan efter vad jag förstår inte bli aktuell med den lagstiftning vi har nu och med det utseende som världen i övrigt har ännu så länge.

Här har berörts problem i Schweiz. Det är inte bara kvinnornas rösträtt där som vållar problem. Det skulle vara många problem att lösa om man vill ge utlänningarna rösträtt. Man har inte bara utlänningar som är bosatta där, de siffror som här nämndes beträffande utlänningarna i Schweiz berör efter vad jag förstår också gränsarbetarna. De bor ju i ett land och arbetar i ett annat land.

Justitieminister Kling ansåg att jag med orätt talade om att han hade varit

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

ovillig att ge utlandssvenskarna rösträtt. Den långsamma takt varmed detta ärende vandrat fram ända till dess justitieministern hittade den geniale man som fann en lösning, tycker jag visar, att viljan inte varit så där påfallande stor att lösa problemen. Men, som sagt, vi får glädja oss åt att justitieministern har hittat en man som kunde komma på en lösning för den kategori utlandssvenskar som varit ute mindre än fem år. Jag beklagar att alla de andra inte kan få utöva sin rösträtt. Det tycker jag fortfarande är en mycket stor skönhetsfläck i propositionen.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Justitieministern uttalade att jag alltjämt tycks leva kvar i den tron att grundlagen ger utlandssvenskarna rösträtt. Men så är det inte, sade han. Motiven till 1809 års grundlag skulle säga något annat, om jag fattade uttalandet rätt.

Jag skall med anledning av detta uttalande be att få till kammarens protokoll anteckna några rader ur betänkande nr 19 år 1962 om utlandssvenskars deltagande i allmänna val. Under rubriken »Gällande bestämmelser» sägs där följande: »Valrätt vid val till riksdagens andra kammare tillkommer enligt § 16 riksdagsordningen envar svensk undersåte, som senast under nästföregående kalenderår uppnått tjuogoett års ålder, dock att valrätt ej må utövas av den som står under förmynderskap. Därjämte stadgas att till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring inträffar före valet.»

Jag tycker att det uttalandet bör vara tillräckligt. Det styrker den uppfattning vi alltid haft då vi diskuterat denna fråga, nämligen att grundlagen ger utlandssvenskarna rösträtt.

Ang. rösträtt för utlandssvenskar

Jag skall inte ge mig in i det internationella resonemanget. Jag har inga kvalifikationer när det gäller rösträtten i Amerika, Frankrike och våra nordiska grannländer. Men att betrakta landet Schweiz som särskilt besvärligt när det gäller de svenskar som bor där och deras möjlighet att utöva rösträtt är enligt min uppfattning inte riktigt. Där brukar man ordna denna sak på det sättet — landet är ju litet — att man reser till ett grannland och där avlämnar sin röst.

Vidare har man kommit in på valsäkerheten som vi också diskuterat vid olika tillfällen. Såvitt jag kan förstå menar man att den skall vara 100-procentig, och det vill vi väl alla. Men jag vill också stryka under vad jag sagt vid tidigare tillfällen. När det gäller röstandet här hos oss kan man ifrågasätta om vi har en 100-procentig valsäkerhet, när vi delar ut röstkort som ger alla väljare möjlighet att rösta på postanstalt i grannkommunen, när vi ger den som inte själv har rösträtt tillfälle att rösta för gamla och sjuka som inte själva kan ta sig till vallokalen. Man kanske också kan ta med äktamakeförsändelser och se om det verkligen är på det sättet att valsäkerheten är 100-procentig i vårt eget land. Jag anser att så inte är fallet.

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Jag är mycket tillfredsställd med att herr Sveningsson till riksdagens protokoll läste in § 16 riksdagsordningen och tog med den i detta sammanhang mycket väsentliga bestämmelse som säger att »valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst». Det är kanske det som är det avgörande. Men egentligen är väl en sådan här diskussion med dem som skrivit på reservationen ganska överflödig, ty reservanterna anser ju att man kan åsidosätta en människas grundlagsenliga rätt, om det finns starka skäl för det. Detta uttryck

återfinnes nämligen på raderna 9—12 i reservationen, och det är ett mycket märkligt uttalande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i punkten 1.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkten 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 55 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och

Om främjande av den tekniska forskningen, m. m.

befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;
Nej — 49.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 190, i anledning av motioner om en tidsplan för de beslutade skolreformernas genomförande; och

nr 191, i anledning av motioner om en plan för forskningsorganisationen vid universiteten.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om främjande av den tekniska forskningen, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 192, i anledning av motioner om främjande av den tekniska forskningen m. m.

I de likalydande motionerna I: 270, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 342, av herr *Bohman m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte *dels* uppdraga åt universitetskanslersämbetet och Ingeniörsvetenskapsakademien att 1) gemensamt följa utvecklingen av kontakterna mellan universitetens och högskolornas forskningsinstitutioner — i första hand de tekniska, naturvetenskapliga och ekonomiska — och näringslivet, 2) framlägga förslag till behövliga åtgärder för att ytterligare utveckla dessa kontakter, ävensom 3) äska erforderliga medel för att i samband med den framtida planeringen av universitetens och högskolornas utbyggnad kunna tillgodose behovet av speciella forskningsgrupper eller tekniskt inriktade företag av lokaler och tomtutrymmen i nära anslutning till institutionerna, *dels ock* undersöka möjlig-

heterna att utnyttja industriföretagen för statliga beställningar av forsknings- och utvecklingsarbete.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet hemställt, att riksdagen i anledning av motionerna I: 270 och II: 342 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

I sitt yttrande hade utskottet beträffande frågan om samverkan inom forskningen bland annat ansett det vara en angelägen uppgift för universitetskanslersämbetet att följa utvecklingen av samarbetet mellan universitets- och högskoleinstitutioner samt näringslivet. Utskottet förutsatte, att ämbetet, i den mån behov ansåges föreligga, skulle framlägga förslag om åtgärder för att ytterligare utveckla kontakterna mellan forskningen vid universitet och högskolor och forskningen inom näringslivet. Därjämte hade utskottet erinrat om att förslag helt nyligen framlagts om inrättande av ett statligt centralorgan för tekniska forskningsfrågor m. m.

Reservation hade anmälts, utom av andra, av herr *Wallmark* (h), som dock ej antytt sin mening.

Herr talmannen yttrade, att vid överläggningen rörande nu förevarande utlåtande jämväl finge beröras statsutskottets utlåtande nr 193.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! I januari väckte högerpartiet en partimotion i fråga om främjande av den tekniska forskningen. Bakgrunden till motionen var att vi kunde konstatera ett mycket starkt behov av en växande målforskning och ett mera omfattande tekniskt utvecklingsarbete inom industrin för att näringslivet skulle kunna hävda sig i den internationella konkurrensen. Vi kunde emellertid samtidigt konstatera ökade svårigheter för näringslivet att åstadkom-

Om främjande av den tekniska forskningen, m. m.

ma detta med hänsyn till de snabbt växande kostnader i förhållande till de konkurrerande industriländerna som näringslivet hade drabbats av. Med detta som bakgrund skisserar vi i denna partimotion en rad synpunkter på och förslag om hur den tekniska utvecklingen skall kunna främjas på ett lämpligt sätt.

Sedan motionen väckts, har det hänt åtskilliga ting. I våras hade forskningsberedningens arbetsutskott under dess nye ordförande, statsrådet Wickman, ett mycket stort sammanträde med en betydande grupp industriföreträdare för att diskutera just dessa frågor. Man kunde av protokollet att döma konstatera, att denna grupp kommit till ungefär samma slutsatser som vi dragit i högermotionen. Det har också tillsatts en arbetsgrupp för att studera frågorna om ett ökat stöd till det tekniska utvecklingsarbetet i landet, och för några veckor sedan kom ett betänkande i denna fråga.

Statsutskottet har också i sitt utlåtande hänvisat delvis till detta och delvis till andra myndigheters aktivitet. Ännu är det emellertid endast ord och inte handling. Jag vill i detta sammanhang uttala den principiella uppfattningen att i ett normalt konkurrensläge är det självklart så att ett fritt och hårt konkurrerande näringsliv självt skall klara detta utvecklingsarbete. Det måste vara huvudprincipen, och den tycker jag att man alltid skall hålla i minnet.

Av statsrådet Wickmans promemoria framgår en del andra synpunkter, och jag skall be att få citera två meningar ur den. Beträffande forskning och utvecklingsarbete sett från resursfördelningssynpunkt säger han följande: »När den helt dominerande delen av ett lands FoU bedrivs av enskilda företag med egna resurser finns dock skäl, som talar för att dessa utgifter blir underoptimala, särskilt i ett skede av hårdnande internationell konkurrens.» I ett annat sammanhang framhåller han:

»Privatfinansierad FoU torde i vissa fall få mindre volym än vad som är samhällsekonomiskt önskvärt även av ett annat skäl än bristande riskutjämning. Privata vinstdrivande företag har ingen anledning att ta hänsyn till de effekter av sin forskning, som är positiva för andra än vederbörande företag. Biprodukter av företagets forskning kan emellertid framstå som utomordentligt värdefulla för samhället. Ett exempel härpå är den utbildningseffekt, som forskning på ett nytt tekniskt område ger. Ett annat exempel är när forskningsrön inom ett användningsområde får viktiga tillämpningar på andra områden, som företaget av olika skäl är ointresserat av.»

Jag vill vända mig emot dessa två citerade principiella deklARATIONER, därför att statsrådet Wickman i sin promemoria tydligen inte har tagit hänsyn till att en lyckad innovation också förutsätter att den är ekonomiskt motiverad och ekonomiskt konkurrenskraftig. Den synpunkten måste alltid vara med i bilden. Det torde icke kunna uppletas några exempel som visar att näringslivet icke tagit till vara de tekniska möjligheter som är ekonomiskt försvarbara. Jag har velat stryka under den principiella skillnaden i vår syn på dessa frågor och Krister Wickmans.

I vår motion har vi emellertid pekat på en rad åtgärder, som även i ett jämviktsläge är nödvändiga att vidta. Vi har talat om behovet av att ha en tillräckligt hög självfinansieringsgrad, så att det skall vara möjligt att göra såväl fysiska som intellektuella investeringar. Det tillhör företagets självklara uppgift. Men när kostnaderna har blivit så höga att man knappt kan täcka dagens akuta utgifter, uppstår det betydande svårigheter. Investeringsverksamheten i byggnader har statsverket velat lösa på sitt speciella sätt, nämligen med investeringsbanker, en väg som är, som jag ser det, mindre lyckad.

Det gör att den promemoria som statsrådet Wickman har lagt fram, vil-

Om främjande av den tekniska forskningen, m. m.

ken i och för sig har ett vettigt grepp i många stycken men är utomordentligt vag i sina formuleringar, väcker en viss misstänksamhet. Är det frågan om en styrning eller ett stöd? Detta kanske kan klarna så småningom fram till dess att det kommer en proposition.

Vi har också talat om behovet av att skapa forskningsfonder parallellt med investeringsfonderna. Även detta torde ha varit föremål för överläggningar mellan näringslivet och regeringen.

Vidare har vi pekat på avskrivningsmöjligheterna. Nu torde det till våren nästa år komma ett förslag i företagsbeskattningsfrågan, och det kan finnas anledning att återkomma till detta ämne då.

I dagens läge finns det emellertid fortfarande en rad aktiviteter som vi anser är viktiga för att underlätta företagens forskningsarbete. Vi talar om den kontaktverksamhet, som är oundgängligen nödvändig och där påtagliga brister finns, mellan näringslivet å ena sidan och forskarna vid offentliga forskningsanstalter å andra sidan. Vi lägger ett konkret förslag att universitetskanslersämbetet tillsammans med Ingeniörsvetenskapsakademien skall sköta denna verksamhet. Här kommer den föreslagna styrelsen in på ett mycket egendomligt sätt som är mycket svårförklarad i promemorian. Härvidlag har man anledning att vänta att statsrådet litet mer utvecklar sina tankegångar.

Jag vill i detta sammanhang betona Ingeniörsvetenskapsakademiens utomordentligt fristående och välmotiverade ställning. Akademien åtnjuter ett utomordentligt förtroende hos alla parter, och det är i dessa frågor utomordentligt angeläget att verkligen ta vara på en sådan situation. Det gör man inte när det exempelvis gäller forskningsstationerna, som vi också tagit upp i vår motion. Tvärtom så föreslår ju statsrådet Wickman att den forskningsstation, som IVA med så stor framgång och på ett så förträffligt sätt

bedrivit i anslutning till tekniska högskolan under tjugo år, skall dras därifrån och läggas under styrelsen — samtidigt som man i promemorian erkänner att de äskanden beträffande nya forskningsstationer, framför allt i Göteborg, som IVA under många år har kämpat för, nu godtas och så småningom väl kommer att tillgodoses. Jag tror att det är ett rätt olyckligt grepp att starta en sådan samordningsaktivitet genom att beröva en välorganiserad och välkänd organisation en av dess viktiga funktioner.

Vi har pekat på de statliga beställningarna som ju är en utomordentligt intressant fråga. Inte därför att de skall tjänstgöra som ett stöd åt näringslivet utan därför att de offentliga myndigheterna genom specificerade beställningar kan få forskningsuppgifter och produktutveckling utförda i takt med sina önskemål. Ett lysande exempel på detta är ju försvarets sätt att hantera dessa frågor. I viss mån kan man också dra paralleller med kärnenergiområdet. Vi har mycket stor erfarenhet på detta område, och jag förmodar att det är meningen att styrelsen i den frågan skall bli något slags kontaktorgan i förhållande till de statliga verken.

Utskottet har ju skrivit allmänt välvilligt om motionen och även velat ge till känna sina synpunkter. Jag har känt ett behov av att beröra vissa frågor litet närmare och kanske något mera preciserat än vad utskottet har gjort.

En utomordentligt viktig fråga i detta sammanhang är prioriteringsfrågan. I det knappa budgetläge, som staten befinner sig och även i fortsättningen kommer att befinna sig, är det givetvis nödvändigt att välja objekt på ett riktigt sätt. Sveriges mekanförbund har tillsatt en egen forskningsgrupp för att göra en analys inom Mekanförbundets verksamhetsområde, ett av de tunga områdena, som täcker ungefär 40 procent av hela vår exportindustri. Det skulle bli en länk i den samlade ana-

Om främjande av den tekniska forskningen, m. m.

lysen av de områden som vi behöver göra en aktiv insats på.

Statsrådet Wickman talar i sin promemoria om att styrelsen, om jag kan läsa rätt innantill, skall leda och dirigera denna prioriteringsanalys. Jag tror att man för att åstadkomma ett fullgott resultat bör allvarligt överväga om man skall centralisera detta till en statlig styrelse. Delvis har de här frågorna tidigare skötts av ett som jag vill kalla neutralt organ, nämligen Ingenjörsvetenskapsakademien. Denna har förklarat sig villig att samordna den här verksamheten, och jag tror att det är nödvändigt att vi får denna aktivitet lagd på ett organ, som åtnjuter fullt förtroende från alla parter sida.

I det sammanhanget vill jag beröra nästa ärende, nämligen den fyrpartimotion som har väckts om utformningen av den svenska rymdverksamheten. Utskottet har inhämtat yttranden från två välinformerade organisationer, nämligen IVA och Sveriges mekanförbund. Utskottet konstaterar, med rätta tycker jag, att man i och för sig kan göra en sådan utredning som motionärerna har begärt men att den i så fall skall ingå i en större analys, och det är den analysen jag tidigare har pratat om.

Jag vill i själva sakfrågan bara säga, att de stora undersökningar som har gjorts om de amerikanska insatserna, vilka belöper sig på ganska mycket mer än 30 miljarder kronor om året, inte har kunnat påvisa ett civilt utnyttjande av resultaten som står i någon som helst rimlig proportion till den ekonomiska insatsen. Det är givetvis inte motionärernas avsikt att vi skall börja konkurrera med amerikanerna inom detta område, men likväl kunde exemplet kanske kunna lända till en viss efterrättelse. Emellertid får det här projektet infogas i det samlade analysarbetet.

Det finns emellertid ytterligare en mycket viktig fråga som måste lösas för att forskningsaktiviteten skall kun-

na bedrivas på ett tillräckligt intensivt sätt, och det är hur man skall lösa dokumentationsfrågan. Tillflödet av nya kunskaper sker med en utomordentlig hastighet, och dokumentationen av detta är utomordentligt svåröverskådlig. Jag tror att jag i en annan debatt i våras nämnde ett tiotal olika organ som just håller på att utreda de här frågorna. Där tror jag att styrelsen såsom en samordnare kan göra en mycket god insats, och det är med stor glädje jag kan konstatera, att statsrådet Wickman när det gäller de vetenskapliga attachéerna som IVA har låter dem stanna kvar under IVA:s hägn. Jag tror att näringslivet är mycket tacksamt för att få samarbeta med IVA, och jag vill uttala den förhoppningen att när vi kommer fram till ett förslag i statsverkspropositionen man godtar den utbyggnad som är absolut nödvändig för näringslivet om vi skall kunna hålla kontakt med de övriga industriländerna.

Herr talman! Jag har velat framföra de här synpunkterna, som alltså innebär att vi får anledning att i samband med statsverkspropositionen och den proposition, som jag förmodar kommer någon gång under våren beträffande ifrågavarande styrelse och även det omtalade utvecklingsbolaget, ta ställning till en rad mera konkret utformade frågor. Jag kan bara hälsa med tillfredsställelse att statsrådet Wickman har tagit ett relativt fast grepp om de här frågorna, som gör det möjligt att få en samlad överblick. Jag vill bara till slut uttrycka den förhoppningen, att detta grepp skall bli varsam och att han med all finess sköter det mycket ömtåliga samarbete som fordras.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag tillhör motionärerna i följande ärende, nämligen om utredning angående utformningen av den svenska rymdforskningen, och med

Om främjande av den tekniska forskningen, m. m.

herr talmannens tillstånd skall jag be att helt kortfattat få säga några ord om detta.

Vi har i motionerna fäst uppmärksamheten på den stora roll som rymdforskningen spelar såväl för det tekniska framåtskridandet — bl. a. avseende telekommunikationer och TV-distribution — som för naturvetenskaplig forskning över huvud taget och även för det industriella framåtskridandet.

Trots att jag står med båda fötterna på den fasta skånska jorden har jag aldrig kunnat undgå att fascineras av tekniken inom rymdverksamheten och av astronauternas färder i rymden. Jag är medveten om att ett litet land som Sverige aldrig kan komma att spela någon annan roll på detta område än ungefär sparvens roll i tranedansen. Vi kan aldrig konkurrera med de stora giganterna — USA och Sovjetunionen. Vi bör emellertid mera aktivt än hittills kunna delta i det europeiska samarbetet på detta område och även för de svenska insatserna skapa ett program som jämväl tar sikte på ett utvidgat samarbete mellan statsmakterna och den av herr Wallmark berörda arbetsgruppen inom Mekanförbundet. Eventuellt bör vi också se till att beställningar av apparatur utläggs på den svenska industrin. Jag vill särskilt stryka under betydelsen av rymdforskningens biprodukter — s. k. spin off.

Jag vill, herr talman, med dessa ord ställa mig bakom Ingeniörsvetenskapsakademiens tillstyrkande av en utredning på området som inte begränsas till rymdprojekt utan behandlar dessa projekt i samband med andra kvalificerade industriella utvecklingsuppgifter.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag har i första hand begärt ordet för att med anledning av en blank reservation säga någonting om statsutskottets utlåtande nr 193 beträffande rymdforskningen. Frågan om ett svenskt engagemang i rymdforskningen

är av mycket stor betydelse för den tekniska och den industriella utvecklingen. Vi som diskuterade denna fråga i utskottet kunde snart konstatera att det var en mycket svår fråga att bedöma. Vilken ståndpunkt man än väljer härvidlag får den en synnerligen stor räckvidd för vårt näringsliv och vår ekonomi.

Ingeniörsvetenskapsakademien framhåller i sitt remissvar bl. a.: »Vad som vållar problemen är givetvis i första hand värderingen av de indirekta fördelarna av rymdforskningen, framför allt utvecklingen av sådan teknik som kan finna andra tillämpningar och även den effekt stora rymdbeställningar har på inriktningen och omfattningen av industriföretagens utvecklingsarbete.» Ingeniörsvetenskapsakademien kommer fram till att de indirekta fördelarna i relation till Sveriges kostnader och personella insatser ej med säkerhet kan sägas motsvara värdet av svensk industriell forskning och produktutveckling. Akademin säger att det finns många andra områden, där samhället har behov av att utforska och utveckla, utöver dem som berör rymd- och försvarsområdena. Det kan t. ex. gälla tekniska hjälpmedel för undervisning, teknisk-medicinsk utrustning på sjukvårdsområdet, transportmedel och transportsystem, energiproduktion, naturresurser, luft- och vattenföroreningar etc. Detta gör att man grundligt får se över problemet, innan man från vårt håll satsar på denna rymdverksamhet.

Tyvärre har vi här i landet ännu inte haft något organ, som har kunnat utveckla ett system för att ange vilka allmänna forskningsprojekt som skall stödjas eller prioriteras och vilka projekt man skulle kunna avstå ifrån. Vi har visserligen forskningsutredningen, men den har inte helt kunnat fylla den uppgiften ännu. Förslag har utarbetats om en styrelse för teknisk utveckling under statsrådet Krister Wickmans ledning. Jag hoppas, liksom herr Wallmark här tidigare, att denna styrelse

Om främjande av den tekniska forskningen, m. m.

skall kunna ge en översikt och kunna samordna teknisk forskning, i första hand inom olika statliga organ. Vi är givetvis intresserade av att den inte kommer att allvarligt styra näringslivets egna forsknings- och utvecklingsorgan. Jag tror för min del också att det är väldigt viktigt att man här går varsamt fram, ty man kan inte genom en sådan statlig styrning nå samma resultat som om man låter näringslivet självt få ta upp dessa frågor inom sin egen forsknings- och utvecklingsverksamhet.

Ja, herr talman, det har visat sig — vilket också har framhållits av tidigare talare — att mycket är på gång när det gäller rymdforskningen. Det finns kanske inte någon anledning att direkt påyrka den utredning som motionärerna önskar.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågakörande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 193, i anledning av motioner om utredning angående utformningen av den svenska rymdverksamheten;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig kreditgaranti för lån avseende anskaffning av lantbrevbärarbilar; samt

nr 195, i anledning av motioner angående planeringen av investeringarna på trafik- och samfärdselområdet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av väckta motioner angående läkemedelsförsörjningen; och

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 5 december 1958 (nr 566) om ersättning för krigsskada å egendom.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 377, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med anledning av sammanslagning av medicinalstyrelsen, medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd och socialstyrelsen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.46.

In fidem

K.-G. Lindelöw